

A Ch'añ Libro PROVERBIOS

Proverbios sb'i jun libro tic, yujto a d'ay tz'ib'ab'il juntzañ macañil jelanil, vach' pensaril yed' tas tz'aj yoch ejmelal d'a Dios. A juntzañ lolonel tic tzijtum el c'anb'il ayic tz'ac'ji c'ayb'ub'al d'a eb' anima d'a peca'. A juntzañ cotac c'ayb'ub'al tic, aton scuch Proverbios. Nivan syalcot yuj tas tz'och cuuj d'a junjun c'u. B'ab'el syac' co nacoti, tato sco nib'ej jelan tz'aj co pensar, nivanocab' yelc'och Dios d'a yol co sat, co c'anab'ajejocab'i.

Syalanpaxcot yuj vach' b'eyb'al, yic vach'ñej cac'an yed' Dios, ac'umocab' razón scutej co b'a, vach'ocab' pax caj yed' eb' quetanimail. A val juntzañ lolonel tic syala' tas val syutej sb'a eb' jelan spensar. A juntzañ lolonel tic syalcoti tas val smoj sc'ulej junjun anima yed' yuninal yed' yisil. Syalanpax yuj vach' pensaril sc'anchaj d'a junjun choñab', ma d'a juntzañxo anima. Syalanpaxi to yovalil sco tañvej co b'a yed' co nivanil, emnaquil scutej co b'a, nivan scutej co c'ool, ayocab' yelc'och eb' meb'a' d'ayoñ, ayocab' pax yelc'och eb' yajal d'ayoñ yed' pax eb' camigo.

Ay juntzañ versículo tz'alan d'a jun libro tic to yed' sjelanil Dios sb'onac masanil tastac ay d'a yolyib'añq'uinal tic.

Yichb'anil lolonel

¹ A sc'ayb'ub'al viñaj Salomón, aton viñ yuninal viñaj David sreyal Israel.

- 2 Ix tz'ib'chajcan juntzañ lolonel tic yic vach' snachajel jelanil yed' c'ayb'ub'al, yic scolvaji, yic vach' snachajel juntzañ lolonel ay yelc'och cuuj.
- 3 Yuj chi' syal co b'eyb'alan jelanil, vach'ilal yed' tojolal icha val yaji.
- 4 In gana to sjelanb'i spensar eb' quelemtac, eb' mantalaj spensar, to tz'ac'ji yojtaquejel eb', yic syil sb'a eb'.
- 5 Yab'ocab' juntzañ tic eb' ay spensar yic vach' ste ojtaquejel eb'. Yab'ocab' pax eb' jelan yic vach' ste jelanb'i eb' yuuj.
- 6 A juntzañ lolonel tic scolvaj qued'oc yic snachajel cuuj tas syalelc'och juntzañ lolonel satub'tac yed' ajaltac, aton tas syal eb' jelan.
- 7 Tato sco nib'ej jelan tzoñ aji, ayñejocab' yelc'och Jehová d'a co sat. Tato sco nib'ej mañ pensaril jun, co patiquejocab' el jelanil yed' c'ayb'ub'al tz'alchaji.

A razón tz'ac'ji d'a eb' quelemtac

- 8 Ach vuninal, cha ab' a c'ayb'ub'al svala', mañ a patiquejel razón syac' ix a nun d'ayach.
- 9 Yujto a juntzañ co c'ayb'ub'al tic ol b'o a b'eyb'al yuuj, icha val junoc mach te vach' tz'aj sb'oan sb'a yed' spichul.
- 10 Tato a eb' chuc sb'eyb'al tzach montanb'ati, mañ ach b'atoc.
- 11 Q'uinaloc ay b'aj syal eb' d'ayach icha tic: Ochañ qued'oc yic vach' b'at co maclejec d'a yol b'e, yic sco mac'cham junoc anima tz'ec' ta'.

- 12 Malaj tas naan yuj, ol co yamani, ol co mac'anchamoc.
- 13 Ichato chi' b'ian ol quic'ancan masanil macañil b'eyumal, ol co b'ud'an co pat yuj masanil tas ol quelq'uej chi'.
- 14 Cotañ, ochañ qued'oc, ol cac'an ic d'a tastac ol quic'a', q'uinaloc xchi eb'.
- 15 Palta ach vuninal, mañ ach b'at yed' eb'. B'esel a b'a d'a yol sb'e eb'.
- 16 Yujto axoñej chucal syac' yip eb' sc'ulani, toxoñej snanon sc'ool eb' smac'ancham anima.
- 17 Tato syil junoc noc' much yem syaalil, nab'añej am tz'emi.
- 18 Palta a juntzañ vinac chi', a syaalil eb' syaq'uemi, añaña' eb' ol smilcham sb'a d'ay.
- 19 A eb' snib'ej tz'och b'eyumal d'a spatic chucal, ol c'och ijan ol cham eb' yuj schuc b'eyb'al chi'.

Avtab'il oñ d'a jelanilal

- 20-21 A d'a yoltac calle, b'aj sja b'e, d'a mercado yed' d'a yalñej b'aj smolb'ej sb'a eb' anima, tzoñ yavtej Dios yic syac'an co razón. Syalan icha tic:
- 22 A ex quelemtac ex tic, ex mantalaj e pensar, toxonton b'uchumtac ex, ¿b'aq'uiñ ol eyacte-jcan e nib'an e mañ pensaril chi'? ¿b'aq'uiñ ol eyacte-jcan e b'uchvaji yed' e paticanel jelanil?
- 23 Chaec eyab' tas b'aj ol ex in cacha', tato icha chi', ol vac' in razón d'ayex, ol vac' eyojtaquejel in lolonel.

- 24 A in tic tzex vavtejcoti, palta malaj e gana tze cha eyab'i.
- 25 Tze patiquejel tas svala', max yal e c'ol tzex cachji.
- 26-27 Yuj chi' ol ex in tzetzej ayic ol ja chucal d'a eyib'añ, ayic ol ja xivc'olal, yaelal, ilc'olal yed' cusc'olal d'a eyib'añ, icha tz'aj sja junoc chacxuxum ic' slajanel masanil tastac. Ayic van e cham yuj xivelal chi', toxoñej ol in b'uchvaj d'ayex.
- 28 A d'a jun c'ual chi', ol ex te avaj d'ayin, palta mañxo ol in tac'voclej d'ayex. Ol eyal e b'a d'ayin, palta mañ ol vab'laj.
- 29 Yujto tze patiquejel jelanil, malaj e gana ay velc'och d'a e sat,
- 30 malaj e gana tzeyab' tas svala', tze patiquejel e cachnab'il svac'a',
- 31 yuj chi' ol eyab' syail yuj e b'eyb'al chi', ol ex somchajchaañ yuj.
- 32 A eb' mantalaj spensar, ol cham eb' yuj smañ pensaril. Ol satel eb' chuc spensar, yujto malaj yelc'och razón tz'ac'ji d'a eb'.
- 33 Axo pax eb' schaan yab' tas svala', junc'olal ol aj eb', malaj b'aj ol xiv eb', xchi Dios.

2

A tas squic' d'a jelanil

- 1 Ach vuninal, ac'och juntzañ in lolonel tic d'a a c'ool, sic'can juntzañ in checnab'il tic d'a a pensar.
- 2 Maclej ab' jelanil svala', ac' ip a naaneli.
- 3 D'a smasanil a c'ool tza c'an a jelanil yic ol ach jelanb'oc.

- 4 Ac' ip a sayaneq'ui, icha tz'aj saychaj q'uen plata, ma junoc b'eyumal to c'ub'aneli.
- 5 Icha chi' ol aj snachajel uuj, tas ol aj a c'anab'ajan Jehová yic tzojtaquejel d'a val yel.
- 6 A Jehová tz'ac'an jelanil. Yuj slolonel scojtaquejel smasanil, syac'an jelanb'oc co pensar.
- 7 A Jehová tz'ac'an sjelanil eb' tojol sb'eyb'al, aton eb' max esanlaj.
- 8 A Jehová stařivan eb' vach' syutej sb'a, aton eb' sc'anab'ajani.
- 9 Yuj chi' tato tza maclej ab' in checnab'il, ol ojtaquejel tojolak yed' tas smoj tza c'ulej, yic vach' ol aj a b'eyb'al.
- 10 Icha chi' ol aj sjelanb'i a pensar, ol ach tzalaj yed' tas ojtac chi'.
- 11 A jelanil yed' vach' pensaril, aton juntzař chi' ol ach colanoc.
- 12 A yuj juntzař chi' ol iq'uel a b'a d'a juntzař chuc b'eyb'al yed' d'a yol sc'ab' eb' anima chuc spensar.
- 13 A eb' anima ařej chucal sc'ulej chi', syactejan vach' b'eyb'al eb'.
- 14 Stzalaj val eb' yed' schuc b'eyb'al chi', ste q'uechaař eb' yed' sb'eyb'al malaj svach'il chi'.
- 15 D'a sb'eyb'al eb' chuc chi' syac'och spensar, syactancan jun b'eyb'al eb' vach'.
- 16 A jelanil yed' vach' pensaril, ol ach scolel d'a yol sc'ab' eb' ix ix ayxo yetb'eyum, aton eb' ix ajmul ix vach' smontan yed' slolonel te vach',

- 17 to yactejnaccan yetb'eyum yic'nac d'a scob'esal, sb'atcan satc'olal sti' yac'naccan d'a yichañ Dios.
- 18 Tato tzach b'at d'a sb'eal spat eb' ix chi', van a b'atcan d'a sb'eal chamel.
- 19 A mach tz'ochcan d'a yol spat eb' ix, mañxa b'aq'uiñ tz'elxita eb', maxtzac yal-laj scajna-jxi d'a vach' d'a yolyib'añq'uinal tic.
- 20 Tato tza cha ab' jelanil chi', ol a b'eyb'alej sb'eyb'al eb' tojol spensar.
- 21 A eb' tojol syutej sb'a, eb' malaj jab'oc spaltail, najtil ol ec' eb' d'a yolyib'añq'uinal tic.
- 22 Axo eb' chuc sb'eyb'al yed' eb' ixtum anima, ol ic'joquel eb' d'a yolyib'añq'uinal tic icha co toc'anq'ueta junoc añ añc'ultac.

3

A tas scutej quic'an co jelanil

- 1 Ach vuninal, mañ ac' sat a c'ool d'a juntzañ in c'ayb'ub'al tic. Sic'can in checnab'il tic d'a a pensar,
- 2 yic vach' ol najatb'oc a q'uinal yuuj, tzalajc'olalñej ol ach ec'oc.
- 3 Mañ actejcan a b'eyb'alan vach'il, tza c'anab'ajejñej tas ix ala'. Cham val a naani, satta a c'ool d'ay.
- 4 Yuj chi' vach' ach ol ach yil Dios, ol ach b'inajpax yuj eb' anima.
- 5 Ac'ñejoch a pensar d'a Jehová, mañ ac'och a jelanil yipoc a c'ool.
- 6 Nacot Jehová d'a masanil tas tza c'ulej yic vach' a ol colvaj ed'oc d'a smasanil.

- 7 Mañ a na' to te jelan ach, nivanocab' yelc'och Jehová d'ayach, tziq'uel a b'a d'a scal chucal.
- 8 Tato icha chi' tza c'ulej, junc'olal ol ach ajoc, tec'an ol ach ajoc.
- 9 Ch'oxeli to nivan yelc'och Jehová d'ayach. Tzac'an junoc ofrenda d'ay d'a tas ay d'ayach yed' pax d'a juntzañ sb'ab'el sat tas tzavej.
- 10 Tato icha chi' tza c'ulej, malaj b'aq'uiñ ol yac' palta a vael yed' tas tzuq'uej.
- 11 Ach vuninal, mañ a patiquejel scachnab'il Jehová, mocab' cot oval ayic tzach stumani.
- 12 Yujto a eb' xajanab'il yuuj, aton eb' chi' scacha', icha val tz'aj scachan yuninal junoc mamab'il to stzalaj yed'oc.
- 13 Tzalajc'olal yic eb' syic' sjelanil, aton eb' te ay spensar.
- 14 Yujto a tas tz'ic'ji d'a juntzañ chi' yelxo te vach' d'a yichañ tas tz'ic'ji d'a q'uen plata, ma q'uen oro.
- 15 A jelanil chi', yelxo val te vach' d'a yichañ svach'il yilji q'uen tz'och colc'ab'il. Max yalaj co lajb'an jun jelanil chi' yed' juntzañxo tastac te nib'ab'il.
- 16 Yuj jelanil chi' ol najatb'oc a q'uinal, yuuj ol ic' a b'eyumal, ol ach b'inaj pax yuuj.
- 17 Tato sco b'eyb'alej jelanil, tzalajc'olal tzoñ eq'ui, junc'olal tzoñ aji.
- 18 Tato tz'ilchaj jelanil cuuj, ay co q'uinal, vach' ol oñ ec'oc, tzalajc'olal quico'.
- 19 A Jehová ix b'oan satchaañ yed' sat lum tic yuj sjelanil yed' yaj pensaril.

- 20 Yuj sjelanil chi' sq'ueul sjaj a a', scotpax yal ac'val d'a scal asun.
- 21 Ach vuninal, mañ actejcan a jelanil yed' a vach' pensaril, mañ iq'uel a sat d'ay.
- 22 Yujto ol najatb'oc a q'uinal yuuj, vach' ol ach elc'och d'a sat eb' anima yuuj.
- 23 Te junc'olalñej ol ach ec'oc, malaj b'aq'uiñ ay tas ol ach ic'anoc.
- 24 Ayic ol ic'an ip, malaj mach b'aj ol ach xivoc, d'a tzalajc'olal ol ach vayoc.
- 25-26 Yujto ayoch Jehová yipoc a c'ool, yuj chi' mañ ol ach schacan d'a junoc yaal, mañ ol a na' to ay tas ol ja d'a ib'añ, icha sja d'a yib'añ eb' chuc sb'eyb'al.
- 27 Mañ ach b'at mican d'a eb' sc'anana colval d'ayach tato syal tzach colvaj d'a eb'.
- 28 Tato syal a colvaj ticnaic, mocab' ala' to q'uic'anto tzach colvaji.
- 29 Mañ a na ac' chucal d'a eb' cajan d'a a lac'anil, yujto malaj schab'c'olal eb' d'ayach.
- 30 Mañ ic'b'at eb' etanimail d'a yichañ eb' yajal tato malaj tzach yutej eb'.
- 31 Mañ a nib'ejoch b'eyumal icha syutej sb'a eb' malaj jab'oc yoq'uelc'olal, mañ a c'ulej icha sb'eyb'al eb' chi'.
- 32 Yujto max scha sc'ool Jehová eb' chuc syutej sb'a chi', axo pax eb' vach' syutej sb'a, vach' yac'an yed' eb'.
- 33 Scot scatab' Jehová d'a yib'añ eb' chuc sb'eyb'al yed' d'a yib'añ eb' cajan yed' eb', axo pax d'a eb' tojol sb'eyb'al, syac' svach'c'olal.
- 34 Sb'uchvaj Jehová d'a eb' b'uchumtac, axo d'a eb' emnaquil syutej sb'a, syac' svach'c'olal.

35 A eb' sb'eyb'alan vach'il, ol ic'jocchaañ eb', axo eb' chuc spensar, ol ac'joc q'uixvelal eb'.

4

A vach'ilal sco cha yuj jelanil

- 1 Ex vuninal, chaec eyab' in lolonel svala'. Maclejec eyab'i yic vach' ol jelanb'oc e pensar yuuj.
- 2 A c'ayb'ub'al te vach' svac' d'ayex, yuj chi' tzeyailejñej d'a masanil tiempo.
- 3 Ayic quelem unin in, ayinto ec' d'a yol spat in mam, yelxo val xajanab'il in yuj ix in nun.
- 4 A d'a jun tiempoal chi', icha tic ajnac yac'an in c'ayb'ub'al viñ in mam. Yalannac viñ icha tic: Sic'can in lolonel tic d'a a pensar, c'anab'ajej tas sval tic, yic vach' ay a q'uinal.
- 5 Cha a jelanil yed' a vach' pensaril, mañ ac'b'at in lolonel tic satc'olal.
- 6 Xajanej a jelanil, mañ a patiquejeli, yujto ol ach colchaj yuuj.
- 7 Yovalil tza sayec' jelanil d'a junjun c'u. Vach'chom ajaltac tz'aj yilchaj uuj, palta te vach' ama tato a tza b'ab'laj sayejec' d'a yichañ juntzañxo tas ay d'ayach.
- 8 Nib'ejoch jelanil, yic vach' ol ach ic'jocchaañ yuuj, yic vach' nivan ol aj elc'och d'a yol sat eb' etanimail.
- 9 A yuj jelanil chi', vach' ol ach elc'ochoc, ol och q'uelan eb' anima yuj a jelanil chi', xchican viñ in mam chi' d'ayin.
- 10 Axo ticnaic ach vuninal, cha val ab' juntzañ in lolonel tic, yic vach' ol najatb'oc a q'uinal.

- 11 A in ol ach vic' b'ey d'a sb'eyb'al eb' jelan, ol vac'an a b'eyb'alej tojolal.
- 12 A d'a tojol b'eyb'al chi', malaj tas ol ach yamanoch vaan, vach'chom yelc'olal ol ach b'atoc, palta mañ ol ach telvocljaj.
- 13 Ac'och a pensar d'a c'ayb'ub'al tic, mañ a patiquejeli. Yelxo val tza b'eyb'alej yic vach'ay a q'uinal.
- 14 Mañ ach b'at tzac'an d'a spatic eb' chuc sb'eyb'al, mañ a c'ulej icha tas sc'ulej eb'.
- 15 B'esel a b'a d'a scal eb', ac' ip a b'eyb'alan vach'il.
- 16 Max ochlaj svayañ eb' tato max sc'ulej chucal eb', max yic'laj yip eb', tato malaj junoc mach syixtej eb'.
- 17 A chucal yed' ixtoj anima, a juntzañ chi' svael eb' yaji.
- 18 A sb'eyb'al eb' tojol spensar, lajan icha ayic vanto sach'i masanto sq'ue c'u, scheclaj spatic yichañ eb' yuuj.
- 19 Axo sb'eyb'al eb' chuc spensar jun, lajan icha yic tzoñ b'eyec' d'a scal q'uic'alq'uinal, mañ chequeloc b'aj sco tenoch coc.
- 20 Ach vuninal, cha ab' in lolonel tic, maclej val ab' sic'lab'il.
- 21 Mocab' iq'uel a sat d'ay, sic'can d'a a pensar,
- 22 yujto a juntzañ lolonel tic tz'ac'an sq'uinal eb' tz'ilchaj yuuj.
- 23 Tza ya'ilej a pensar d'a yichañ masanil tastac ay d'a yolyib'añq'uinal tic, yujto a a pensar chi' tzach cuchb'an d'a vach'il, ma d'a chucal.
- 24 Mañ esalvumoc tzutej a b'a, mañ a comon alej pax chucal lolonel.

- 25 Te tojolrñej tzach b'at d'a ichañ d'a sb'eal vach'il,
mañ ach b'at q'uelan d'a tas malaj svach'il.
- 26 Tza ya'ilej val tas tza c'ulej icha val co sic'lan co
b'e b'aj tzoñ b'eyi, aocab' val sb'eal vach'il
b'aj tzach ochi.
- 27 Mañ ach elcan d'a jun b'e te tojol, mañ ach
b'atcan d'a sb'eal chucal.

5

Tzil val a b'a d'a eb' ix ix chuc spensar

- 1 Ach vuninal, cha ab' in jelanil tic, scham val a
maclan ab' in razón vach' svala'.
- 2 Icha chi' ol aj snachajel uuj, ol yal a lolon yed'
jelanil.
- 3 A junoc ix ix ay yetb'eyum, te vach' slolon ix,
c'ununi slolon ix yic tzach smontejb'at ix d'a
chucal.
- 4 Axo d'a slajvub'al, lajanxo tz'aj ix icha añ ixaj te
c'a', icha val tz'aj co lajvi yuj q'uen espada
chab' ye.
- 5 A mach sb'eyec' yed' jun ix ix chi', ol chamoc. A
sb'eyb'al jun ix ix chi', b'eal chamel yaji.
- 6 A d'a ix chi' malaj yelc'och sb'eal q'uinal, max
snalaj ix tato vach', mato chuc sb'eyb'al ix
chi'.
- 7 Yuj chi' ach vuninal, ab' tas svala'. Mañ ic'canel a
b'a d'a a cachnab'il svac' tic.
- 8 Najat tzach el d'a stz'ey ix ay yetb'eyum chi', xach
c'ochta val d'a spuertail spat ix.
- 9 Tato maay, ol satel a b'inaj d'a vach'il,
elañchamel ol ach cham yuj junoc viñ
malaj yoq'uelc'olal.

- 10 Tato icha chi' tza c'ulej, jantacñej a b'eyumal ix ilchaj uuj ayic ix ac'an val ip a munlaji, ol ac'canb'at d'a yol sc'ab' junoc ch'oc animail.
- 11 Tato tza c'anab'ajej tas syal ix, toxoñej ol ach oc'canec'oc, jab'jab'il ol lajvoquem a ni-vanil.
- 12 Axo ol alan icha tic: ¿Tas val yuj ix in pa-tiquejel in cachnab'il? ¿Tas val yuj maj in c'anab'ajej?
- 13 Maj yal in c'ool ix in cha vab' tas ix yal eb' in c'ayb'umal, octom ix in cha vab' d'a eb'.
- 14 Axo ticnaic jab'xoñej maj in juviel d'a yichañ masanil choñab' d'a junelñej, xa chama.
- 15 Uc' a a' ictaxon yaji yic vach' tz'ec' staquiñal a ti'. (Syalelc'ochi añej yed' ix etb'eyum tzac' a gana.)
- 16 ¿Tas val yuj ol aj uninal yed' eb' ix ix tz'ec' d'a yoltac calle?
- 17 Vach' scolvaj eb' uninal ed'oc, d'a yichañ junocxo mach b'aj scolvaj eb' uninal chi'.
- 18 Tzalajañ, ayocab' uninal yed' ix etb'eyum chi', aton ix, ix ic' a b'a yed'oc ayic quelem achto.
- 19 Vach'ocab' yilji ix d'a yol a sat, icha val junoc noc' c'ultraquil chej. Mocab' lajvoc a tzalajc'olal d'a ix, ayocab' a tzalajc'olal chi' yujto xajan ach yuj ix.
- 20 Ach vuninal, mañ ac' somchajel a pensar yuj junoc ix ix ayxo yetb'eyum. ¿Tas yuj ol ach och chelchel d'a junxo ix ix chi'?
- 21 A Jehová van ton yilan co b'eyb'al junjun oñ, malaj junoc tas max uji yilani.

- 22 A eb' chuc, ańeja' schucal eb' chi' ol ac'an juvoqueloc. Ańeja' schucal eb' chi' ol tzec'anoc, icha co tzec'ji d'a junoc lasu.
- 23 Yujto max syamoch vaan sb'a eb', yuj chi' ol b'atcan eb' d'a chamel. Yuj smań pensaril eb' chi', ol satcanel eb'.

6

Ay smay cac'anoch co b'a fiadoral

- 1 Ach vuninal, tato tzac'och a b'a a majnan q'uen tumin yuj junoc ch'oc animail d'a junoc etchońab',
- 2 van ac'anem a yaalil, ol cotcan d'a ib'ań yuj b'aj ix ac'och a b'a chi'.
- 3 Ach vuninal, icha tic tzutej a colanel a b'a d'a yol sc'ab' viń aj tumin chi'. Ixic, emnaquil tzutej a b'a tzach tevi d'a viń, tza c'anan nivanc'olal a b'a d'a viń yic max ach yac' pural viń a tupanel sb'oc viń b'aj ix ac'och a b'a chi'.
- 4 Smoj val maxtzac ach vay yuuj, mocxob' ic' ip junoc rato
- 5 masanto tzach el d'a yalań, icha val yel junoc noc' c'uldaqwil chej d'a junoc mach pechjinac, ma icha yel junoc noc' much d'a junoc yaal.

A c'ayb'ub'al d'a eb' max munlaji

- 6 Ach anima malaj a gana a munlaji, ilnab' noc' ch'equem, sic'lab'il tzila' tas syutej noc' smunlaji yic tz'ilchaj svael noc', scham val a c'ayb'an d'a noc'.
- 7 Vach'chom malaj mach schecan munlaj noc', malaj yajal noc' tz'alan yab' tas sc'ulej,

- ⁸ palta ayic stiempoan svael noc', syac' val yip noc' smunlaji yic smolancan svael noc' chi'.
- ⁹ Ach anima malaj a gana a munlaji, c'ocb'ilxo chi' tzach vayi. C'ocb'ilxo chi' tzach ec' jichan.
- ¹⁰ Yacb'an scot numumoc a vayañ, snecnecan a jolom, jeljumb'a tz'aj a c'ab', te vach' tz'aj a vayi,
- ¹¹ axo tz'aji, scot meb'ail d'a ib'añ, ste b'at d'a ib'añ icha junoc viñ elc'um ed'jinac junoc q'uen cuchilub'.

A sb'eyb'al eb' chuc

- ¹² A eb' chuc spensar, añej es tzec' yal eb' d'a scal eb' anima.
- ¹³ Smutz'mutz'an sat eb' yac'an yechel, sch'oxanpax eb' yed' yiximal sc'ab'.
- ¹⁴ Junelñej te chuc spensar eb', axoñej malaj svach'il sna sc'ulej eb'. A b'aj tz'ec' eb', añej oval sq'uecan vaan yuj eb'.
- ¹⁵ Yuj chi' elañchamel ol ja yaelal d'a yib'añ eb'. Junñej mutz'satil ol aj slajviem eb', mañxa tas ol yal yuj eb'.

A tastac chacb'ilel yuj Jehová

- ¹⁶⁻¹⁹ Ay uque' tas chacb'ilel yuj Jehová d'a junelñej: Aton ic'ojchañb'ail, esalvumal, mac'ojcham anima malaj smul, naojchaañ tas malaj svach'il, chucal sc'ulaji, ac'ojoch es d'a yib'añ junocxo mach yed' ic'ojchaañ oval d'a scal anima.

A syaelal ajmulal

- ²⁰ Ach vuninal, sic'can juntzañ in c'ayb'ub'al tic d'a a pensar yed' a c'ayb'ub'al syac' ix a nun.

- 21 Sic'can d'a a pensar, naanñejocab' uuj d'a masanil tiempo.
- 22 A ol ach cuchb'an b'aj ol ach ec'oc, mañ ol ach xivoc ayic ol ach vayoc. Ayic ol el a vayañ, añeja' juntzañ tic naan uuj.
- 23 D'a val yel a a cachnab'il yed' a c'ayb'ub'al tic, icha sacq'uinal yaj d'ayach. A a cachnab'il chi' yed' a pensar tzach cuchb'anb'at d'a sb'eal q'uinal.
- 24 A ol ach colanel d'a yol sc'ab' ix ix chuc spensar yed' ix ayxo viñ yetb'eyum to te vach' smontan yed' slolonel.
- 25 Mañ ac'och a pensar d'a svach'il yilji ix, mañ a cha somchajel a c'ool yuj chajtil tzach aj yilanoch ix.
- 26 A mach smulan yed' ix ajmul ix, scot meb'ail d'a yib'añ, axo mach smontaj yuj ix ay yetb'eyum yic smulan ix yed'oc, syic'cot chamel d'a yib'añ.
- 27 Q'uinaloc ay junoc mach tz'ic'anb'at te' tzac'ac' d'a sñi' sc'ool, max ec'b'atlaj stz'ab'at spichul yuj te'.
- 28 A mach sb'ey d'a yib'añ te' tzac'ac', max ec'b'atlaj stz'ab'at yoc yuj te'.
- 29 A mach smulan yed' ix ix ay yetb'eyum chi', yovalil scot d'a yib'añ.
- 30 Tato ay junoc elc'um tz'elc'an junoc tasi yujto ay svejel, tzato naji val d'a yib'añ,
- 31 palta vach'chom icha chi', tato syamchaji, yovalil uquel tz'aj stupan tas ix yelq'uej chi', taxoñej mañxalaj tas scan d'ay.

- 32 Tato ay mach tz'ec' yed' ix ayxo viñ yetb'eyum, yelxo val malaj jab'oc spensar. A mach icha chi' sc'ulej, añej syac' lajvoc sb'a.
- 33 Ol scha syaelal, ol mac'jocpaxi, mañxa b'aq'uiñ ol b'at sq'uixvelal chi' satc'olal yuj eb' anima.
- 34 A viñ ix ixtaj ix yetb'eyum chi', te ov viñ icha te tzac'ac', mañ jab'oc syac' nivanc'olal viñ ayic sc'och stiempoal yac'anec' spac viñ.
- 35 A silab' viñ ay smul chi' syac' d'a viñ, max schalaj viñ, vach'chom te nivan silab' chi', palta max yac'laj nivanc'olal viñ.

7

Cachnab'il yuj smon ix ajmul ix

- 1 Ach vuninal, cha ab' in lolonel tic. A juntzañ in checnab'il svac' tic d'ayach, yovalil tza sic'can d'a a pensar.
- 2 C'anab'ajej in checnab'il tic yed' in c'ayb'ub'al yic vach' ol ach ec'oc. Icha scutej co ya'ılan snenal yol co sat, icha chi' tzutej a ya'ılan a cachnab'il svac' tic.
- 3 Naanñejocab' uuj, tza sic'ancan d'a a pensar.
- 4 Xajanej a jelanil yujto icha anab' yaji, ma icha a vach'c'ool.
- 5 Icha chi' ol aj a colchajel d'a yol sc'ab' ix ajmul ix, aton ix ayxo yetb'eyum, ix te vach' smontan yed' slolonel.
- 6 Ay junel ix vilelta d'a sventenail in pat,
- 7 ay juntzañ eb' viñ quelemtac malaj jab'oc sjelanil ayeq'ui. Axo ix vilani, ay jun viñ malaj jab'oc spensar d'a scal eb' viñ chi'.

- 8-9 Ayic vanxo yem c'u, vanxo sq'uic'b'i, ix eq'uixc'och viñ d'a jun esquina, ix sc'axpitanec' calle viñ, d'a stojolal b'aj ay spat jun ix ix ay yetb'eyum.
- 10 Ix elta lemnaj ix scha viñ. Icha spichul eb' ix ajmul ix spichul ix ayochi, icha pax spensar eb' ix chi' spensar ix.
- 11 Comonñej slolon ix, max q'uixvilaj jab'oc ix, max emlaj c'ojan ix d'a spat.
- 12 Añej d'a yoltac calle tz'ec' ix, d'a mercado yed' d'a yesquinailtac calle, ata' smaclej ix yec' junoc vinac.
- 13 A jun ix chi', ix och lac'naj ix d'a viñ quelem chi', ix och tz'ub'naj ix d'a sti' viñ, maj q'uixvoclej jab'oc ix, ix yalan ix icha tic:
- 14 A ticnaic ix vac' in silab' yic in junc'olal alb'ilxo vuuj, yuj chi' ayto noc' chib'ej d'a in pat ticnaic.
- 15 Yuj chi' ix in elta ach in maclej, yujto in gana tzach vila'. Tic ach ilchaj vuuj.
- 16 A d'a sat in ch'at toxo ix in lich'em jun sábana nab'a lino, cotnac d'a Egipto.
- 17 Toxo ix vac'och perfume d'ay, toxoñej suc'uq'ui sjab', aton mirra, áloes yed' te' canela.
- 18 Cotañ ved'oc, ol cac' val co gana masanto ol sacb'oc. Ol cac' val tzalajb'oc co c'ool co xajanan co b'a.
- 19 A viñ vetb'eyum, malaj viñ ayec' d'a in pat tic, yujto ay b'aj te najat ix b'at viñ.
- 20 Ix yic'b'at jun mucuc q'uen tumin viñ, yuj chi' manto ol jalaj viñ masanto ol c'och sc'ual sc'oijnaj q'uen uj, xchi ix ix chi'.

- 21 A tas te vach' ix yal ix chi', elañichamel ix montaj viñ quelem chi' yuuj.
- 22 Yuj chi' ix och tzac'an viñ yuj ix, icha yic'jib'at junoc noc' vacax b'aj ol chamoc, ma icha junoc noc' c'ultaquil chej scan d'a ch'añ yaal,
- 23 masanto ol ec' junoc jul-lab' d'a spixan noc'. Icha pax junoc noc' much scan d'a te' yaal, icha chi' yaj viñ, max snalaj jab'oc viñ tato a d'a spat ix chi' ol cham viñ.
- 24 Yuj chi' ach vuninal, maclej ab' tas svala'. Tañvej val ab' in lolonel tic.
- 25 Mañ a juel a vach' b'eyb'al d'a junoc ix ix icha chi' spensar, yic vach' mañ ol ach sateloc.
- 26 Yujto tzijtumxo mach toxo ix cham yuj eb' ix ix icha chi' sc'ulej. Mañxo b'ischajb'enoc mach scham yuj eb' ix.
- 27 Tato tzach b'at d'a sb'eal spat eb' ix ix icha chi', van a b'atcan d'a sb'eal chamel.

8

Vach' lolonel d'a jelanil

- 1 Ex quelemtac ab'ec, yujto tzex avtaji yic tzeyic' e jelanil, yic sq'uib' pax e pensar.
- 2 Yalñej b'aj ayex eq'ui, d'a junoc tzalan, ma d'a yol b'e, ma b'aj schalaj sb'a b'e, tzex avtaji.
- 3 Añejtona' d'a spuertail e choñab', tzex avtajpaxi.
- 4 E masanil ex anima ayex d'a yolyib'añq'uinal tic, ab'ec.
- 5 Ex quelemtac to mantalaj e pensar, c'ayb'ejec e b'a d'a jelanil. Ex chuc e pensar, sayec jelan pensaril.

- 6 Ab'ec val sic'lab'il, ol alchaj juntzañ tastac nivac yelc'och d'ayex, mañxo jantacoc svach'il.
- 7 Te yel tas ol alchaj d'ayex, malaj tas toñej ol nachajq'ueoc.
- 8 Masanil juntzañ lolonel tic vach'ñej, malaj jab'oc es d'ay.
- 9 A eb' jelan, secojtac tz'aj snachajel juntzañ lolonel tic yuj eb'. A eb' ay spensar yojtac eb' tas syalelc'ochi.
- 10 Aq'uec eyip eyic'an e jelanil yed' aj pensaril, yujto yelxo val te nivan yelc'och d'a yichañ q'uen oro yed' q'uen plata.
- 11 Yelxo val te vach' jelanil d'a yichañ q'uen q'ueen te vach' yilji yed' d'a yichañ junoc tas snib'aj val ochi.
- 12 A jelanil, yetb'eyum sb'a yed' vach' pensaril. Syac' cojtaquejel juntzañ vach' razonal.
- 13 Tato ay yelc'och Jehová d'ayoñ, sco chacanel chucal. Tato jelan oñ, max yal-laj quic'anchari co b'a. Max co nib'ejochlaj chuc b'eyb'al yed' es.
- 14 Tato ay co jelanil, syal co naan junoc tas sco c'ulej d'a stojolal, tz'elñejpaxc'ochi.
- 15 A yuj jelanil syac' yajalil eb' rey, tojol syutej eb' sch'olb'itan tastac yaj eb' yetanimail.
- 16 Yuj jelanil chi', a eb' ayocho yajalil, vach' syutej eb' stañvan schoñab', vach' pax syutej eb' sb'oan yaj yoval eb' anima.
- 17 A mach sayanec' jelanil yed' smasanil sc'ool, tz'ilchaj yuuj.
- 18 Yuj jelanil chi', tz'aj co b'eyumal, tzoñ b'inaj yuuj, ay pax quelc'ochi.

- 19 A tas tz'ilchaj yuj jelanil chi', yelxo te vach' d'a yichañ q'uen oro yed' q'uen plata sic'b'ileli.
- 20 Yuj jelanil, sco b'eyb'alej vach'ilal yed' tojolal.
- 21 A mach snib'an jelanil, ol yic' sb'eyumal yuuj. Ol b'ud'joc spat yuj masanil tastac vach'.
- 22 A jelanil chi', aytaxoneq'ui ayic ix el yich smunlajel Jehová, ayic manto sb'o masanil tastac,
- 23 ayic manto sb'o yolyib'añq'uinal tic,
- 24 ayic mantalaj a' nivac mar, mantalaj pax sjaj a' nivac a' sq'ueuli yed' pax sjaj a' cotac a'.
- 25 Ayic manto sb'olaj lum tzalquixtac yed' lum nivac vitz, ayxoec' jelanil chi' ta'.
- 26 Ix yic'canel yich jelanil Jehová ayic manto sb'olaj lum luum tic, mantalaj spococal jun yolyib'añq'uinal tic ta'.
- 27 Ayic ix sb'oanq'ue satchaañ masanto b'aj schalaj sb'a yed' a' mar, aytaxon ec' jelanil chi' ta'.
- 28 Ayic ix sb'oan asun ay d'a satchaañ yed' pax yic ix syamanoch vaan a' mar,
- 29 ayic ix yalan d'a a' mar chi' to mañ ol el a' b'aj aycani yed' pax ix yac'anem yich lum luum tic, aytaxon ec' jelanil chi' ta'.
- 30 A yuj sjelanil Dios ix sb'oq'ue masanil tastac, ste tzalaj yuj tastac ix sb'o chi', yujto a' sch'oxanel sjelanil.
- 31 Stzalaj yuj yolyib'añq'uinal yed' eb' anima sb'onac.
- 32 Axo ticnaic ex anima, ab'ec val tas tz'alchaj d'ayex, b'eyb'alejec jelanil yic te vach' eyico'.
- 33 Chaec eyab' e c'ayb'ub'al, mañ e patiquejel jelanil.

- 34 Te vach' yic mach scham val yab'an lolonel yic jelanil,
 35 yujto a mach tz'ilchaj jelanil chi' yuuj,
 tz'ilchajpax sq'uinal, syic'anpax
 svach'c'olal Jehová.
 36 Palta a mach max chaan yab' lolonel yic jelanil,
 munil syic'cot yaelal d'a yib'añi.

9

Max schalaj sb'a jelanil yed' mañ pensaril

- 1 A ix vilani, ichato ay jun ix ix, ix sb'oq'ue spat, te vach' ix aj yilji, uque' val yoyal ix yaq'uem ix.
 2 Ix smilcham noc' noc' ix, ix sb'oan jun nivan vael ix, ix sb'oan vino ix te vach', ix sb'oanb'at ix d'a sat smexa.
 3 Ix lajvi chi', ix schecanb'at eb' schecab' ix d'a juntzañ tzalquixtac ay d'a yol choñab'.
 4 Axo eb' schecab' ix chi' ix alan icha tic: Ex quelemtac mantalaj e jelanil, cotañec. Ex malaj e pensar, cotañec.
 5 Ol ex vaoc, ol eyuc'an vino to vach'xo yaji.
 6 Actejecan e mañ pensaril chi' yic vach' tzalajc'olal ol ex ajoc. B'eyb'alejec sb'eyb'al eb' te jelan spensar, xchi eb' schecab' ix chi'. A jun ix ix chi', a jelanil sch'oxo'.
 7 Tato tzal d'a eb' b'uchumtac to chuc sc'u lej eb', añej lolonel mañ vach'oc ol yal eb' d'ayach. Tato tzal d'a eb' chuc to mañ vach'oc syutej sb'a eb', toñej ol ach sb'aj eb'.
 8 Tato tza cach eb' anima ac'umtac, ol och eb' ajc'olal d'ayach. Tato tzal d'a eb' ay spensar b'ajtil tz'och spaltail eb', ol ach xajanej eb'.

- 9 C'ayb'ej eb' jelan yic vach' ol te jelanb'oc eb'.
C'ayb'ej eb' anima vach' spensar yic vach' ol
ste ojtaquejel eb'.
- 10 Tato sco nib'ej jelan tzoñ aji, ayocab' yelc'och
Jehová d'a co sat. Tato scojtaquejel Dios to
Axoñej Ochi, tz'acan co pensar sic'lab'il syal
chi'.
- 11 A yuj jelanil chi', ol najatb'oc co q'uinal, te
tzijtum ab'il ol quila'.
- 12 Tato ay co jelanil, quicñej yaj vach'ilal. Tato
b'uchumtac scutej co b'a jun, munil d'a
quib'añ ol cotcan yaelal.
- 13 A junoc ix ix malaj spensar, mañ jantacoc slolon
ix, max q'uixvilaj jab'oc ix, malaj pax jab'oc
tas snachajel yuj ix.
- 14 Toñej tz'em c'ojan ix d'a yol xila, d'a sti' spat
chaañ yajq'ue d'a tzalan d'a yol choñab',
- 15 syavtancot eb' tojolñej tz'ec' d'a yol b'e chi' ix,
syalan ix icha tic:
- 16 Ex quelemtac mantalaj e jelanil, cotañec, xchi
ix. Syalanpax ix d'a eb' malaj spensar:
- 17 A a a' tz'elc'aji, te vach' yuc'ji a'. A jab'oc vael sco
va d'a elc'altac te vach',^{9.17} xchi ix.
- 18 Axo eb' viñ quelemtac chi', mañ yojtacoc eb' viñ
tato a eb' viñ yavtejnaccot ix, chamnaxco
eb' viñ ticnaic.

10

B'ab'el macañ slolonel viñaj Salomón

- ¹ A juntzañ slolonel viñaj Salomón: A eb' uninab'il
ay spensar, syac' tzalajb'oc sc'ool smam

9.17 **9:17** A jun tic, ajmulal syalelc'ochi.

- snun eb'. Axo eb' malaj spensar, syac' cus sc'ol smam snun eb' chi'.
- ² Tato squic' co b'eyumal d'a chucal, malaj scac' yala'. Tato tojol co b'eyb'al, tzoñ colchajel yuj d'a yol sc'ab' chamel.
- ³ A Jehová malaj b'aj ol scha cham eb' vach' sb'eyb'al yuj vejel, palta axo eb' chuc jun, max chajilaj yac' sgana eb' yuuj.
- ⁴ Tato malaj co gana tzoñ munlaji, scot meb'ail d'a quib'añ. Tato tzoñ munlaj sic'lab'il jun, tzoñ och b'eyumal.
- ⁵ Tato ay co spensar, sco molb'ejcan sat tas scavej d'a stiempoal. Tato toñej tzoñ vay d'a stiempoal smolchaj sat avb'en chi' jun, scac' q'uixvelal co b'a.
- ⁶ A eb' anima vach' spensar, mañ jantacoc svach'c'olal Dios scha eb'. Axo eb' chuc jun, a yuj chucal sc'ulej eb', scotcan yaelal d'a yib'añ eb'.
- ⁷ A eb' vach' spensar, d'a vach'ilal ol aj snajicot eb'. Axo pax eb' chuc jun, mañxa mach ol naancot eb'.
- ⁸ Tato ay co pensar, ol co c'anab'ajej tas schecji co c'ulej. Palta tato toñej tzoñ comon lolon jun, ol oñ satel yuuj.
- ⁹ Tato vach' co b'eyb'al, malaj b'aj ol oñ xivoc. Tato a chucal sco c'ulej jun, ol oñ yamchajelta.
- ¹⁰ A eb' stz'eptz'eapan sat snaan junoc chucal, scotcan nivac yaelal yuj eb'. Yujto ste comon lolon eb', yuj chi' ol satel eb'.
- ¹¹ A slolonel eb' vach' spensar, a ol ac'an vach'ilal d'a scal eb' anima. Axo eb' chuc jun, a yuj

- chucal sc'ulej eb', ol cotcan yaelal d'a yib'añ eb'.
- 12 Tato ay co chichonc'olal, a oval sq'ue vaan cuuj. Palta tato sco xajanej eb' quetanimail, scac'ñej nivanc'olal eb'.
- 13 Tato ay co pensar, scheclajel co jelanil d'a tas scala'. Tato malaj co pensar jun, tzoñ mac'jiñej d'a te' jixc'ab' te'.
- 14 Tato jelan co pensar, sco ya'ilej tas scala'. Palta tato malaj co pensar jun, tzoñ te loloni, añej chucal sq'ue vaan yuj tas scal chi'.
- 15 A eb' b'eyum, a sb'eyumal eb' scolani. Axo pax eb' meb'a' jun, malaj tas syal scolan eb'.
- 16 A co q'uinal sco cha spacoc co vach' b'eyb'al. Palta tato chuc scutej co b'a jun, a yaelal sco cha spacoc.
- 17 Tato sco cha cab' co cachnab'il, snajatb'i co q'uinal. Tato max co cha cab' jun, quenñej tiempo squila'.
- 18 A eb' elc'altac schichon sc'ol d'a junocxo anima, esalvum eb'. A eb' añej aloj pecal tzec' yala', malaj jab'oc spensar eb'.
- 19 Tato tzoñ te comon loloni, tz'och co mul d'a scal tas scal chi'. Tato max oñ lolon jun, ay co pensar syal chi'.
- 20 A slolonel eb' vach' spensar, te nivan yelc'och icha q'uen plata te vach'. Axo pax spensar eb' chuc jun, malaj jab'oc yelc'ochi.
- 21 A slolonel eb' vach' spensar, mañ jantacoc eb' sc'ayb'aj yuuj. Axo eb' malaj spensar jun, scham eb' yuj smañ pensaril chi'.
- 22 A yuj svach'c'olal Jehová, tzoñ och b'eyumal, mañ yujoc b'aj tzoñ te munlaji.

- 23 A eb' malaj spensar, ste q'uechaañ eb' ayic sc'ulan chucal eb'. Axo eb' ay spensar jun, syac' tzalajb'oc sc'ool eb' yuj sjelanil.
- 24 A tastac b'aj xiv eb' chuc, a sjavi d'a yib'añ eb'. Axo eb' vach' spensar jun, tz'elc'och tas snib'ej eb'.
- 25 A eb' chuc sb'eyb'al, quenñej tiempo tz'ec' eb' icha junoc chacxuxum ic'. Axo pax eb' vach' spensar jun, ayñejec' eb' d'a junelñej.
- 26 Tato sco chec junoc jaragana, scab' syail yuuj, ec'to d'a spajil yal noc' vinagre d'a q'uen que, ec'to icha syail sb'at te tab' d'a yol co sat.
- 27 Tato ay yelc'och Jehová d'ayoñ, snajatb'i co q'uinal. Palta tato chuc sco c'ulej jun, stzap co q'uinal.
- 28 A tas sjavi d'a yichañ eb' vach' spensar, aton tzalajc'olal. Axo tas ayoch yipoc sc'ol eb' chuc jun, max elc'ochlaj.
- 29 A Jehová stañvan eb' vach' sb'eyb'al. Axo eb' sc'ulan chucal jun, ol satjoquel eb' yuuj.
- 30 A eb' vach' spensar tec'anñej yajec' eb'. Axo eb' chuc spensar, mañ nivanoc tiempo tz'ec' eb' d'a yolyib'añq'uinal tic.
- 31 A eb' vach' spensar, añej jelanil syal eb'. Axo eb' chuc slolon jun, maxtzac chajilaj lolon eb', ichato spolchajel yac' eb'.
- 32 A eb' vach' spensar, tzoñ tzalaj yuj tas syal eb'. Axo pax eb' chuc spensar jun, añej chucal lolonel syal eb'.

11

- 1 A echlab' mañ tz'acanoc, max schalaj sc'ol Jehová. Axo echlab' tz'acan jun, stzalaj sc'ool yed'oc.
- 2 A eb' ac'umtac, syac' q'uixvelal sb'a eb'. Axo eb' emnaquil syutej sb'a, jelan tz'aj eb'.
- 3 A eb' tojol spensar, a stojolal eb' chi' scuchb'ani. Axo pax eb' chuc jun, satel eb' yuj schab'satil.
- 4 Ayic ol javoc sc'ual co ch'olb'itaji, mañxalaj yopisio co b'eyumal, axoñej co tojolal ol oñ colanel d'a chamel.
- 5 Tato tojol scutej co b'a, a tojolal chi' tzoñ ic'an b'ey d'a vach'ilal. Axo eb' chuc jun, añeja' schucal eb' chi' tz'ic'an sateli.
- 6 Tato tojol scutej co b'a, a tojolal chi' tzoñ colan d'a yol sc'ab' chucal. A eb' chuc sb'eyb'al, a chucal snib'ej eb', a tz'ic'ancot d'a yib'añ eb'.
- 7 Ayic scham eb' chuc, scham eb' yed' tas ayoch yipoc sc'ool. Maxtzac elc'ochlaj tas nab'il yuj eb'.
- 8 A Jehová scolan eb' tojol spensar d'a scal yaelal, axo eb' chuc tz'ochcan d'a syaelal sq'uexuloc eb' tojol spensar chi'.
- 9 A yaloj pecal eb' chuc, satel eb' yetanimail eb' yuuj. Palta a sjelanil eb' vach' spensar, a scolan eb' anima chi'.
- 10 Ayic sq'uechañ eb' vach' spensar, ste tzalaj eb' anima yuj eb'. Axo yic scham eb' chuc jun, tz'och q'uiñ yuj masanil eb' anima.
- 11 A eb' vach' sb'eyb'al, sq'ue vaan schoñab' eb' yuj sb'eyb'al chi'. Palta axo pax schoñab' eb' chuc, satel yuj schucal sb'eyb'al eb'.

- 12 A eb' malaj spensar, chuclaj tas syal eb' d'a spatic eb' yetanimail. Axo eb' ay spensar jun, cham naab'il slolonel eb' syala'.
- 13 A eb' alum pecal, syalelta eb' masanil tas tz'alchaj d'ay d'a c'ub'eltaquil. Axo eb' vach' spensar jun, a tas syab' eb', toñej sic'can eb' d'a spensar.
- 14 Tato malaj mach scuchb'an junoc choñab' d'a vach'il, mañ tec'anoc jun choñab' chi'. Palta tato tzijtum eb' tz'ac'vi razón, vach' tz'elc'och jun choñab' chi'.
- 15 Tato scac'och co b'a fiadoral d'a junoc anima mañ cojtacoc, chuc tzoñ ajelc'ochi, tato max co tac' jun, malaj jab'oc tas sco na'a.
- 16 A eb' ix ix vach' spensar, tz'ic'jichaañ eb' ix. Axo eb' viñ vinac pec' tumin, añej q'uen tumin chi' tz'ilchaj yuj eb' viñ.
- 17 Tato tz'oc' co c'ool d'a eb' quetanimail, a d'ayorñ syac' vach'il. Tato scac' chucal d'a eb' quetanimail chi' jun, añeja' oñ squic'cot chucal d'a quib'añ.
- 18 A eb' chuc sb'eyb'al, a tas vach' scha eb' spacoc yalani. Axo eb' tojol spensar jun, val yel te vach' tas scha eb' spacoc sb'eyb'al chi'.
- 19 Tato sco b'eyb'alej tojolal, vach' ol ec' yib'añq'uinal cuuj. Tato a chucal sco c'ulej jun, ol oñ cham yuuj.
- 20 A Jehová schacanel eb' añej chucal ayec' d'a spensar sc'ulani, axo eb' te vach' sb'eyb'al, stzalaj yed' eb'.
- 21 Ayic sch'olb'itaj eb' anima, max ec'b'atlaj yac'jioch yaelal d'a yib'añ eb' chuc, axo

- eb' tojol sb'eyb'al, malaj tas tz'ac'jioch d'a yib'añ eb'.
- 22 A junoc ix ix te vach' yilji, palta malaj spensar ix, lajan ix icha junoc q'uen q'ueen xocanx-ocan nab'a oro ayoch d'a sñi' noc' chitam.
- 23 A tas snib'ej eb' tojol spensar, añej vach'ilal yed'nac. Axo tas snib'ej eb' chuc jun, añej yaelal yed'nac.
- 24 A eb' elb'en yuuj, siejb'at eb' tastac ay d'ay, tz'och eb' b'eyumal. Ay pax eb' te ya yel yuuj, ste cotcan meb'ail d'a yib'añ eb'.
- 25 A val eb' tz'el d'a sc'ool yac'ani, yelxo val ste aj tastac d'a eb'. A eb' scolvaji, scolji pax eb'.
- 26 A eb' max choñanlaj ixim strigo, toñej smolb'ejcan ixim eb', te chuc syal anima d'a spatic eb'. Axo eb' yechel schoñan ixim jun, a vach'il tz'aljican d'a yib'añ eb'.
- 27 A eb' ayec' d'a spensar sc'ulan vach'il, a svach'c'olal eb' anima tz'ilchaj yuj eb'. A pax eb' sc'ulan chucal jun, a chucal chi' sjavi d'a yib'añ eb'.
- 28 Tato a co b'eyumal scac'och yipoc co c'ool, ol oñ lajvoqueloc icha sc'ajb'anel te' xiltac te'. Tato tojol co pensar jun, vach' ol oñ elc'och icha syaxb'i sc'ab' te te'.
- 29 A eb' chuc syutej sb'a d'a smam snun, ma d'a eb' yuc'tac yed' d'a eb' yanab', malaj jab'oc tas ol ac'joccan d'a eb'. A eb' malaj spensar, checab' tz'ajñejcan eb' d'a eb' ay spensar.
- 30 A spac scha eb' vach' spensar to snajatz'b'i sq'uinal eb'. A eb' jelan, vach' smontan eb' anima eb'.

31 A eb' tojol spensar scha spac eb' d'a yolyib'añq'uinal tic. Añejtona' eb' sc'ulan chucal yed' eb' ajmul, mañ ol ec'b'atlaj schaan syaelal eb' yuj chucal sc'ulej chi'.

12

1 Tato ay yelc'och d'ayoñ ayic tzoñ cachji, vanton co xajanan jelanil syal chi'. Tato schichon co c'ool ayic tzoñ cachji jun, malaj co pensar.

2 A eb' anima vach' spensar, sch'ox svach'c'olal Jehová d'a eb', axo eb' chuc spensar jun, tz'ac'ji syaelal eb' d'a smojal yuuj.

3 A chucal malaj jab'oc tas syac' yipoc co c'ool. Axo pax vach' pensaril jun, syac' val co tec'anil.

4 A junoc ix ix te vach' spensar, c'ac' sc'ool viñ yetb'eyum ix yuuj. Axo pax junoc ix ix te chuc spensar jun, tz'ixtaxel viñ yetb'eyum ix yuuj.

5 A eb' anima tojol spensar, añej tojolal nab'il yuj eb'. Axo pax eb' chuc spensar jun, añej ac'oj musansatil anima naan yuj eb'.

6 A yuj slolonel eb' chuc, scham anima. Axo pax yuj slolonel eb' vach' spensar jun, scolchaj eb' anima d'a chamel.

7 Ayic sjavi syaelal eb' chuc, satel eb'. Axo pax eb' vach' spensar, nivan tiempo syil eb' yed' eb' yuninal.

8 A eb' anima jelan spensar, vach' lolonel tz'alchaj d'a eb'. Axo pax eb' ayoch chucal d'a spensar jun, paticab'il el eb'.

- 9 A eb' malaj yelc'ochi, palta ay eb' tz'ac'an servil eb', te vach' yic eb' d'a yichañ pax eb' ni-vac vinac syutej sb'a, palta malaj tas vach' svaan eb'.
- 10 A eb' tojol spensar, sya'ilej noc' smolb'etzal noc' eb'. Axo pax eb' chuc spensar jun, syixtej noc' smolb'etzal noc' eb'.
- 11 A eb' smunlaj d'a sat luum tic, jantac tas vach' svaan eb'. Axo eb' malaj spensar jun, toñej sb'alec' tiempo eb'.
- 12 A eb' chuc sb'eyb'al, snib'ejoch sb'a eb' b'eyumal yuj chucal sc'ulej. Axo pax eb' vach' spensar jun, a d'a smunlajel eb' syiq'uelta tas tz'och yuuj.
- 13 A eb' chuc, syaalej sb'a eb' yuj es syala'. Axo pax eb' tojol spensar jun, vach'ñej tz'aj yel eb' d'a tas sja d'a yib'añ.
- 14 Junjun mach scha spac yuj tastac syala', schaan pax spac yuj tastac sc'ulej.
- 15 A eb' malaj spensar, vach'ñej tas sc'ulej eb' snaani. Axo pax eb' ay spensar jun, scha yab' razón eb'.
- 16 A eb' malaj spensar, elañchamel sch'oxel yoval sc'ol eb'. Axo pax eb' ay spensar jun, toñej sma'q'uec' eb' tas tz'utaji.
- 17 A eb' testigo vach', añej yel syal eb'. Axo pax eb' testigo chuc jun, añej es syal eb'.
- 18 A eb' comonñej sloloni, syac' echnaj spixan eb' yetanimail eb' icha yed' junoc q'uen cuchilub'. Axo pax eb' jelan spensar jun, snivanej sc'ol eb' anima eb' yed' tas syala'.
- 19 A eb' añej yel syala', nivan tiempo syil eb'. Axo eb' tz'esan jun, elañchamel satel eb'.

- 20 A eb' chuc, ařej ac'oj musansatil naan yuj eb'. Axo eb' sayanec' junc'olal, a tzalajc'olal tz'ilchaj yuj eb'.
- 21 A eb' vach' spensar, malaj chucal sja d'a yib'añ eb'. A eb' chuc jun, sja b'ulnaj juntzañ yaelal d'a yib'añ eb'.
- 22 A Jehová schacanel eb' esalvum. Axo pax eb' ařej yel syal jun, xajan eb' yuuuj.
- 23 A eb' jelan spensar, max yic'chaañ sb'a eb' yuj tas yojtac. Axo eb' malaj spensar jun, sch'oxel smañ pensaril eb'.
- 24 A eb' smunlaji, syac' mandar eb'. Axo pax eb' malaj sgana smunlaj jun, checab' tz'aj eb'.
- 25 A ilc'olal syac' cus co c'ool. Axo pax junoc vach' lolonel jun, syac' co tzalajc'olal.
- 26 A eb' tojol spensar, cuchb'um tz'aj eb' d'a eb' yetanimail d'a vach'il. Axo pax eb' chuc spensar jun, scuchb'ejb'at eb' yetanimail eb' d'a chucal.
- 27 A eb' jaragana pechum noc', max sb'olaj noc' syamchaj yuj eb'. Axo pax eb' jelan spensar jun, jantac b'eyumal tz'ilchaj yuj eb'.
- 28 Tato sco b'eyb'alej tojol pensaril, syac' co q'uinal. A d'a jun b'eyb'al chi' malaj chamel.

13

- 1 A eb' uninab'il ay spensar, scha sc'ol eb' scachji yuj smam. Axo eb' malaj spensar jun, max schalaj sc'ol eb' scachji.
- 2 Tato vach' scutej co loloni, vach' pax tas sco cha spacoc. Tato squixtej eb' quetanimail jun, sco cha co yaelal d'a smojal.

- ³ Tato cham sco na' tas scala', syalelc'ochi to van co colan co q'uinal. Tato tzoñ comon lolon jun, a co yaelal squic'cot d'a quib'añ.
- ⁴ A eb' malaj sgana smunlaji, ay tas snib'ej eb', palta max ilchajlaj yuj eb'. Axo pax eb' smunlaj jun, masanil tastac ay d'a eb'.
- ⁵ A eb' tojol spensar, schaquel esal lolonel eb'. Axo eb' chuc spensar jun, añej chucal tz'alchaj d'a spatic eb'.
- ⁶ A tojol pensaril, a scolan eb' sb'eyb'alan tojolar chi'. A chucal, a satanel eb' sb'eyb'alan chucal chi'.
- ⁷ Ay eb' malaj jab'oc tas d'ay, palta icha eb' b'eyum syutej sb'a eb'. Ay pax eb' jun, masanil tastac ay d'a eb', palta icha meb'a' syutej sb'a eb'.
- ⁸ A eb' b'eyum, smanxielta sb'a eb' d'a yol sc'ab' eb' elc'um yed' stumin. Axo pax eb' meb'a' jun, malaj b'aq'uiñ tz'elc'ajb'at eb'.
- ⁹ A eb' tojol spensar, lajan eb' icha junoc tas copanel sc'ac'al. Axo pax eb' chuc spensar jun, lajan eb' icha junoc candil tupnac.
- ¹⁰ A eb' ac'umtac, añej oval sq'ue vaan yuj eb'. Axo eb' emnaquil syutej sb'a jun, scha yab' razón eb'.
- ¹¹ A q'uen tumin junñej rato tz'ac'ji ganar d'a chucal, junñej pax rato slajviel q'ueen. Axo pax q'uen tumin jab'jab'il smolchaj jun, snivanb'i q'ueen.
- ¹² A eb' max elc'och tas snib'ej, te cusc'olal tz'ajcan eb'. Axo pax eb' tz'elc'och tas snib'ej jun, ste tzalaj eb'.

- 13 A eb' max c'anab'ajan checnab'il, sjavi yaelal d'a yib'añ eb'. Axo pax eb' sc'anab'ajan checnab'il jun, te vach' spac scha eb'.
- 14 A c'ayb'ub'al syac' eb' ay spensar, syac' co q'uinal, a' tzoñ colanelta d'a yol sc'ab' chamel.
- 15 A eb' tz'ac'an razón vach', nib'ab'il eb'. Axo pax eb' a chucal syal jun, sb'atcan eb' d'a syaelal.
- 16 A eb' ay spensar, scham val snaan eb' tas sc'ulej. Axo pax eb' malaj spensar jun, a tas sc'ulej eb' sch'oxaneli to malaj spensar eb'.
- 17 A eb' checab' chuc syutej tas checji sc'ulej, añej oval sq'ue vaan yuj eb'. Axo eb' checab' vach' syutej tas checji sc'ulej jun, syic'cot junc'olal eb'.
- 18 Tato chuc scab'i tz'ac'ji razón d'ayoñ, añej meb'ail yed' q'uixvelal sjavi d'a quib'añ. Tato sco cha cab' co cachnab'il jun, tzoñ ic'jichaañ.
- 19 Ayic tz'ilchajc'och cuuj tas sco nib'ej, tzoñ te tzalaji, palta a eb' malaj spensar, malaj sgana eb' yactancan chucal.
- 20 Tato junñej tzoñ ec' yed' eb' ay spensar, squic' co jelanil d'a eb'. Tato junñej tzoñ ec' yed' eb' malaj spensar jun, tzoñ satcanel yed' eb'.
- 21 A eb' chuc tzac'anñejoch yaelal yuj eb'. Axo pax eb' tojol spensar jun, a vach'il scha eb' spacoc.
- 22 A eb' vach' spensar, syac'can smacb'en eb' yixchiquin eb'. Axo sb'eyumal eb' chuc jun, a d'a eb' vach' spensar scani.

- 23 A d'a sluum eb' meb'a', mañ jantacoc tas vach' syal yel d'a sat, palta yuj smañ pensaril eb', malaj tas syic' eb' d'a sluum chi'.
- 24 Tato max cac' tzalaj eb' cuninal, mañ xajanoc eb' cuuj syal chi'. Tato sco xajanej eb' jun, yunetacto eb' sco yamanoch cac'an tzalaj eb'.
- 25 A eb' tojol spensar, sva eb' masanto sb'ud'ji eb'. Axo pax eb' chuc spensar jun, tz'ochñej svejel eb'.

14

- 1 A eb' ix ix ay spensar, vach'ñej yaj yol spat eb' ix. Axo pax eb' ix malaj spensar jun, juvinaquel yol spat eb' ix yuuj.
- 2 Tato vach' co b'eyb'al, te ay yelc'och Jehová d'ayoñ. Axo pax eb' chuc sb'eyb'al jun, malaj yelc'och Jehová d'a eb'.
- 3 A tas syal eb' malaj spensar, a tz'ic'ancot yaelal d'a yib'añ eb'. Axo pax tas syal eb' ay spensar jun, a scolan eb'.
- 4 Tato malaj noc' vacax smunlaj d'a d'ocoj luum, malaj ixim trigo sco molo'. Yuj smunlajel noc' vacax chi', nivan ixim trigo chi' squic'a'.
- 5 A eb' testigo vach', añej yel syal eb'. Axo pax eb' testigo chuc jun, secojtac tz'aj yesan eb'.
- 6 A eb' b'uchumtac, sayec' jelanil eb', palta max ilchajlaj yuj eb'. Axo pax eb' jelan spensar jun, secojtac tz'aj yilchaj jelanil yuj eb'.
- 7 Quiq'uequel co b'a d'a stz'ey eb' malaj spensar, yujto malaj tas ol quiq'uelta d'a slolonel eb' syala'.

- 8 A eb' ay spensar, sna val eb' sic'lab'il tas sc'ulej. Axo pax eb' malaj spensar jun, syac' musansatil sb'a eb'.
- 9 A eb' malaj spensar, malaj tas sna eb' yuj chucal sc'ulej. Axo pax eb' anima vach' spensar jun, snib'ej eb' to tz'ac'ji nivanc'olal yuj Dios.
- 10 A oññej cojtac tas yuj tzoñ cusi, ma tas yuj tzoñ tzalaji. A eb' ch'oc animail, malaj yalan yic eb' d'a tas sco na chi'.
- 11 A yiñtilal eb' chuc spensar, ol sateloc, palta a yiñtilal eb' vach' spensar jun, ol q'uib'ñej.
- 12 Ay val b'eyb'al te vach' co naani, palta van oñ yic'anb'at d'a chamel.
- 13 Ay b'aj tzoñ tzevaji, palta cusnac co c'ool. Ay b'aj tzoñ te tzalaji, palta cusc'olalxo slajvielc'ochi.
- 14 A eb' tz'actancan vach' b'eyb'al, stzalaj eb' yuj schuc b'eyb'al. Axo pax eb' anima vach' spensar jun, stzalaj eb' yuj svach' b'eyb'al.
- 15 A eb' malaj spensar, masanil tas tz'alchaji syac'och eb' d'a sc'ool. Axo pax eb' ay spensar jun, scham val yilan eb' tas sc'ulej.
- 16 A eb' ay spensar, ay xivc'olal eb', yuj chi' syiq'uel sb'a eb' d'a chucal. Axo pax eb' malaj spensar jun, comonñej syac'och sb'a eb' d'a yalñej tas.
- 17 A eb' c'un scot yoval, malaj spensar eb', comonñej syutej sb'a eb'. A eb' snaan chucal yic vach' tz'ec' yuuj, chach'ilel eb'
- 18 A spac scha eb' malaj spensar, aton mañ pensaril. Axo spac scha eb' ay spensar jun, to svach' jacvi spensar eb'.

- 19 A eb' chuc, syaq'uem sb'a eb' d'a eb' vach',
stevioch eb' d'a spuertail spat eb' vach' chi'.
- 20 A eb' meb'a', paticab'ilel eb' yuj eb' yetanimail. Axo pax eb' b'eyum jun, mañ jantacoc yamigo eb'.
- 21 Tz'och co mul tato sco patiquejel eb' quetanimail, palta te vach' quico' tato tz'oc' co c'ool d'a eb' meb'a'.
- 22 A eb' aņej chucal sgana sc'ulej, sjuviel eb' yuj tas sna chi'. Axo pax eb' sgana sc'ulan vach'il jun, xajan eb' yuj Dios.
- 23 A junoc munlajel scac' quip co b'oani, ay tas syac' d'ayoñ, tato aņej lolonel scac' jun, scot meb'ail d'a quib'añ.
- 24 A snivanil yelc'och eb' ay spensar, aton sjelanil eb'. Axo pax yic eb' malaj spensar jun, aton smañ pensaril eb'.
- 25 A eb' testigo yel syala', scol eb' yetanimail eb' d'a chamel. Palta a eb' testigo esalvum jun, syac' musansatil eb' yajal eb'.
- 26 A co xivc'olal d'a Jehová, tzoñ scol yed' eb' cuninal, yujto yip co c'ool yaji.
- 27 Tato ay yelc'och Jehová d'a co sat, ay co q'uinal, a tzoñ colanel d'a yol sc'ab' chamel.
- 28 Tato ay eb' rey ayoch reyal d'a jantac anima, sb'inaj val eb'. Tato jayvañņej anima b'aj ayoch eb' reyal jun, slajviel eb'.
- 29 Tato ay co nivanc'olal, syalelc'ochi to ay co pensar, tato c'un scot coval jun, syalelc'ochi to malaj co pensar.
- 30 Tato junc'olalņej yaj co pensar, vach'ņej yaj co nivanil. Tato ay co chichonc'olal jun, tz'och co yab'il.

- ³¹ Tato squixtej eb' meb'a, van co paticanel Dios ix oñ b'oani. Tato ay yelc'och Dios d'ayoñ jun, tz'oc' co c'ool d'a eb'.
- ³² A eb' chuc, añeja' schucal eb' chi' tz'ic'ancot d'a yib'añ. Axo eb' vach' spensar jun, ayñejojch Dios yipoc sc'ol eb' masanto scham eb'.
- ³³ A eb' jelan, añej jelanil molanec' d'a spensar eb'. Axo pax eb' malaj spensar jun, max c'ochlaj ijan snaan eb'.
- ³⁴ Tato a tojolal sb'eyb'alej junoc choñab', sq'ue val chaañ, tato a chucal sb'eyb'alej jun, tz'ac'ji q'uixvelal.
- ³⁵ A eb' checab' ay spensar, stzalaj viñ rey yed' eb'. Axo pax eb' checab' malaj spensar jun, scot yoval sc'ol viñ rey d'a yib'añ eb'.

15

- ¹ Tato sco pac junoc lolonel d'a emnaquilal, stup oval yuuj. Tato ov scutej co pacan jun, ste vach' q'ue vaan oval chi'.
- ² Ayic slolon eb' ay spensar, a jelanil syic' eb' anima d'a eb'. Axo yic slolon eb' malaj spensar jun, añej mañ pensaril syal eb'.
- ³ Ayñejec' Jehová d'a masanil b'aj, syilñej tas sc'ulej eb' chuc yed' eb' vach'.
- ⁴ A lolonel vach' tz'alchaj d'ayoñ, syac' snivanil co c'ool, ichato tzoñ yañtej. Axo pax chucal lolonel tz'alchaj d'ayoñ jun, scab' val syail yuuj.
- ⁵ A eb' malaj spensar, chuc syab' eb' ayic tz'ac'ji scachnab'il eb' yuj smam. Axo eb' ay spensar jun, scha sc'ol scachnab'il eb' syac' smam.

- 6 Mañ jantacoc tas ay d'a yol spat eb' anima vach' spensar. Axo eb' chuc jun, max yac'laj sgana eb' yed' tas syac' ganar.
- 7 Ayic slolon eb' ay spensar, a jelanil syalel eb'. Axo eb' malaj spensar jun, malaj yelc'och tas syal eb'.
- 8 A silab' eb' chuc, max schalaj sc'ol Jehová, palta scha val yab'i ayic slesalvi eb' tojol spensar d'ay.
- 9 Max schalaj sc'ool Jehová schuc b'eyb'al eb' chuc, palta te xajan eb' sb'eyb'alan tojolal yuu.
- 10 A eb' tz'actancan svach' b'eyb'al, smojton val yac'ji syaelal eb'. Smoj val scham eb' malaj sgana scachji.
- 11 Syil Jehová chajtil yilji b'aj ay eb' chamnac, ¿tocval max yil pax co pensar?
- 12 A eb' te b'uchumtac, malaj sgana eb' ay mach scachani, toxon max sc'anb'ej junoc razón eb' d'a eb' ay spensar.
- 13 A eb' stzalaji, stzetzon sat eb'. Axo pax eb' scus jun, tz'och pitz'an yaelal d'a spixan eb'.
- 14 A eb' ay spensar, snib'ej eb' svach' ojtaquejel jelanil. Axo eb' malaj spensar jun, stzalaj eb' yed' smañ pensaril chi'.
- 15 A eb' ilc'olal yaji, cuseltacñej tz'ec' junjun c'u d'a eb'. Axo pax eb' tzalajc'olal yaj jun, q'uiññej d'a eb' junjun c'u.
- 16 Tato ay yelc'och Jehová d'ayoñ, yelxo te vach' quico' vach'chom meb'a' oñ, d'a yichañ pax to ay co tumin palta ilc'olalñej caji.

- 17 Te vach' tato sco xajanej co b'a vach'chom ańej ań itaj sco chi'a, d'a yichań pax ańej noc' chib'ej sco chi'a tato ovalńej caji.
- 18 A eb' c'un scot yoval, ańej oval sq'ue vaan yuj eb'. Axo pax eb' ay snivanc'olal jun, syac' tup oval eb'.
- 19 A d'a eb' jaragana, icha val to a te q'uiix ayem d'a yol sb'e eb'. Axo pax eb' anima vach' spensar jun, vach'ńej sb'e eb'.
- 20 A eb' uninab'il ay spensar, syac' tzalajb'oc sc'ool smam snun eb'. Axo eb' malaj spensar jun, syac' q'uixvelal smam snun eb' chi'.
- 21 A eb' malaj spensar, stzalaj eb' yed' smań pensaril chi'. Axo eb' ay spensar jun, scham val yilan eb' tas sb'eyb'alej.
- 22 Tato max co c'anb'ej razón, masanil tas sco na' max elc'ochlaj. Tato sco cha cab' razón vach' jun, vach'ńej tz'aj yelc'ochi.
- 23 Te vach' tato vach' scutej co pacan lolonel. Tato scac' junoc razón ayic ay ilc'olal, yelxo val te vach'.
- 24 A eb' ay spensar, sb'ey eb' d'a sb'eal q'uinal yic vach' max b'atcan eb' d'a sb'eal chamel.
- 25 A Jehová satanel tas ay d'a eb' ac'umtac, palta a stańvan sluum eb' ix ix chamnacxo yetb'eyum.
- 26 Max schalaj sc'ol Jehová tastac nab'il yuj eb' chuc, palta a lolonel vach' scha sc'ool.
- 27 A eb' mań jantacoc tas snib'ej, mań jantacoc tas syic'cot eb' d'a yib'ań eb' cajan yed' d'a yol spat. Axo eb' max chaan q'uen tumin yic smontaji, snajatb'i sq'uinal eb'.

- 28 A eb' tojol spensar, scham val snaan eb' tas syutej spacan junoc lolonel. Axo pax eb' chuc spensar jun, toñej scomon alej chucal lolonel eb'.
- 29 A Jehová sb'at mican d'a eb' chuc sb'eyb'al, palta smaclej yab' slesal eb' tojol spensar.
- 30 A eb' stetzon sat, stzalaj co c'ol yuj eb'. A junoc vach' ab'ix syac' co tec'anil.
- 31 Tato sco scha cab' co cachnab'il, vach' tzoñ aj d'a scal eb' jelan spensar.
- 32 Tato malaj co gana tzoñ cachji, munil a d'ayori syac' chucal. Tato scha co c'ol co cachji jun, van quic'an co jelanil.
- 33 Tato sco c'anab'ajej schecnab'il Jehová, squic' co jelanil. Tato co gana nivan tz'aj quelc'ochi, yovalil emnaquil scutej co b'a.

16

- 1 A ori anima ori tic, sco na' tas sco c'ulej, palta añej Jehová tz'alani tas tz'aj yelc'ochi.
- 2 A ori anima ori tic, sco na' to a tas sco c'ulej vach'ñej, palta a Jehová sch'olb'itan tas nab'il cuuj chi'.
- 3 Tato scac'och masanil tas sco na co c'ulej ab'enal d'a yol sc'ab' Jehová, vach' tz'aj yelc'ochi.
- 4 A Jehová ix b'oancan masanil tas yic tz'elc'och tas nab'il yuuj, añejtona' a ix naancani to a eb' chuc, yovalil ol scha syaelal eb'.
- 5 A eb' syic'chañ sb'a, chacb'ilel eb' yuj Jehová, yuj chi' mañ yojtacolaj eb' janic' ol javoc yaelal d'a yib'añ eb' yuuj.
- 6 Tato sco xajanej eb' quetanimail, tato sco c'anab'ajej tas scala', tz'ac'ji nivanc'olal

- co mul. Tato ay yelc'och Jehová d'ayoñ, squiq'uel co b'a d'a scal chucal.
- 7 Tato stzalaj Jehová yed' co b'eyb'al, tz'och junc'olal d'a co cal yed' eb' ajc'ol yajoch d'ayoñ.
- 8 Vach'chom quenñej tas squic' d'a co munlajel d'a stojolal, yelxo te vach' d'a yichañ pax b'aj te nivan tas scac' ganar d'a spatic chucal.
- 9 A oñ anima oñ tic sco na' tas sco c'ulej, palta axo Jehová tzoñ cuchb'an d'a tas sco c'ulej chi'.
- 10 A eb' rey schecab' Dios yaj eb', yuj chi' mañ smojoc chuc syutej eb' sch'olb'itan junoc tas.
- 11 A Jehová scha sc'ool masanil echlab' tz'acan, yujto a ix ac'ancan masanil echlab' chi'.
- 12 A eb' rey, a tas mañ tojoloc, yovalil schaquel eb', yujto a yopisio eb' chi' yovalil a tojolal tz'ic'an b'eyoc.
- 13 A eb' yel syala' xajan eb' yuj eb' rey, stzalaj eb' rey chi' yed' eb'.
- 14 Tato scot yoval eb' rey ay smay ay chamel, palta a eb' ay spensar jun, say eb' tas tz'aj sicb'i yoval eb' rey chi'.
- 15 Tato stzevaj eb' rey, malaj chamel syal chi', axo svach'c'olal eb', lajan icha yasunal b'ab'el ñab'.
- 16 Te vach' quico' tato a jelanil yed' aj pensaril tz'ilchaj cuuj, d'a yichañ q'uen oro yed' q'uen plata.
- 17 Tato tojol co b'eyb'al, squiq'uel co b'a d'a scal chucal, tato sco ya'ilej co b'eyb'al, syalelc'ochi to van co ya'ilan co b'a.

- 18 Tato ac'umtac scutej co b'a, ma squic'chaañ co b'a, tzoñ ic'jiemta, mañxalaj tz'aj quelc'ochi.
- 19 Más vach'emnaquil scutej co b'a yed' eb' meb'a', d'a yichañ pax ay tas squic' yed' eb' anima ac'umtac.
- 20 A eb' ojtannac yic'an b'ey smunlajel, vach'ñej tz'aj yelc'och eb'. Te tzalajc'olal yic eb' tz'ac'anoch Jehová yipoc sc'ool.
- 21 A eb' jelan spensar, syal anima to te ay spensar eb'. A yuj lolonel vach' syal eb', syic' sjelanil anima chi'.
- 22 Tato scham val co naani ayic mantzac co c'ulej junoc tasi, ayton yiloj q'uinalil, palta tato sco cach eb' malaj spensar, nab'añej squix-tej co b'a.
- 23 A eb' jelan, cham snaan eb' tas syutej eb' sloloni, yuj tas syal eb' chi', stzalaj eb' anima.
- 24 A lolonel vach', lajan icha schi'al noc' yal chab', tzoñ tzalaj yuuj, syac'an co tec'anil.
- 25 Ay b'eyb'al te vach' co naani, palta van oñ yic'anb'at d'a chamel.
- 26 Tato ay co vejel, scac' val och d'a co c'ool co munlaj sic'lab'il.
- 27 A eb' chuc, ayñejec' chucal d'a spensar eb', a slolonel eb', lajan val icha sq'ue ñilñion yoc te' c'ac'.
- 28 A eb' chuc spensar, sq'ueñej vaan oval yuj eb'. A yuj eb' alum pecal, tz'och ajc'olal d'a scal eb' vach' taxon yac'ani.
- 29 A eb' comonñej smac'vaji, syac' musansatil eb' yamigo eb', yujto a eb', van yic'ancanb'at eb' d'a jun b'eyb'al mañ vach'oc.

- 30 A eb' snaan yac'an chucal, smutz'mutz'an sat eb', tato toxo ix sna eb' tas ol yutoc sc'ulan chucal chi', toxoñej snub' sti' eb'.
- 31 A eb' tz'ichamaxi, aton jun chi' scha eb' spacoc yujto vach' ix yutej sb'eyb'al eb' d'a yolyib'añq'uinal tic.
- 32 Yelxo te vach' tato nivan scutej co c'ool d'a yichañ pax to ste tec'ton quip. Yelxo te vach' tato sco yamoch vaan yoval co c'ool d'a yichañ b'aj scan junoc choñab'il anima d'a yalañ co mandar.
- 33 Vach'chom scac'och suerte d'a yib'añ junoc tas, palta añej Jehová snaani tastac tz'ajelc'och smasanil.

17

- 1 Vach'chom toñej tzoñ ch'ec va'i, palta tato junc'olal caji, másxo vach' d'a yichañ pax to q'uiñ ayoñ d'a junjun c'u, tato ovalñej caji.
- 2 A eb' checab' ay spensar, ec'b'al yopisio eb' yuj spatrón d'a yichañ junoc yuninal malaj tz'ochi, ay yalan yic eb' schaan smach'en yed' eb' uninab'il chi'.
- 3 A q'uen oro yed' q'uen plata tz'ac'chaj proval q'uen d'a cal c'ac' tato vach' q'ueen, axo co pensar a Jehová sch'olb'itani.
- 4 A eb' chuc sb'eyb'al, scha juntzañ chucal lolonel eb'. A eb' esalvum, scha juntzañ esal lolonel eb'.
- 5 Tato tzoñ b'uchvaj d'a eb' meb'a', a d'a Dios tzoñ b'uchvaji, yujto aton ix b'oan eb'. Tato tzoñ tzalaji ayic sjavi cusc'olal d'a yib'añ eb', max ec'b'atlaj yac'ji co yaelal.

- 6 A snivanil yelc'och eb' ichamtac vinac, aton eb' yixchiquin eb'. A eb' uninab'il, ma isilab'il, sq'uechaañ eb' yuj smam snun.
- 7 A eb' malaj spensar, mañ smojoc syal lolonel yic jelanil eb'. A eb' yajal, mañ smojoc a es syal eb'.
- 8 A eb' sb'eyb'alan yac'an tumin d'a elc'altac, a snaan eb' to vach' tz'elc'och eb', yujto yalñej b'aj tz'ec' eb' syalñej icha snib'ej eb'.
- 9 A eb' stechaj yac'an nivanc'olal b'aj tz'ixtaji, snib'ej eb' to xajan tz'ilji eb' yuj anima. Axo pax eb' añeja' yalub'tañan junoc lolonel jun, tz'el eb' svach'c'ool eb' d'a stz'ey.
- 10 Nivan tas sb'o yuj junoc b'elañ cachnab'il d'a eb' ay spensar, d'a yichañ pax to jantac smac'ji eb' malaj spensar.
- 11 A junoc pitñej syutej sb'a, añej chucal saya', schecchajb'at junoc checab' malaj yoq'uelc'olal d'ay.
- 12 Tato sco chalaj co b'a yed' junoc noc' nun oso elc'ab'ilb'at yune', yelxo val vach' quic d'a yichañ to sco chalaj co b'a yed' junoc anima chuc spensar van sc'ulan chucal.
- 13 A eb' chuc syutej spactzitan vach'il, malaj b'aq'uiñ tz'el yaelal d'a yol spat eb'.
- 14 Icha yaj a a' molaneq'ui ayic sjacvielta a', c'ojanc'olal yelta a' masanto snivanb'i yelta a', icha chi' yaj junoc oval quenñej tz'aj yel yich, palta nivan tz'ajelc'ochi, yuj chi' vach' tato scac' nivanc'olal a manto el yich oval chi'.
- 15 Tato a eb' juez tz'ac'an nivanc'olal d'a yib'añ eb' ay smul, ma syac'och yaelal d'a yib'añ eb'

malaj smul, a val chab' chi' max schalaj sc'ol Jehová.

- 16 ¿Tas yuj sja eb' chuc spensar yed' stumin, yic snib'ej eb' sman sjelanil? ¿Tas val ol och yuj eb'? Ina toxonton malaj spensar eb'.
- 17 A eb' vach' yac'antaxon qued'oc, ayñejoch eb' qued'oc. Ayic ay co yaelal, icha val co c'ab' coc syutej sb'a eb' d'ayoñ.
- 18 A eb' malaj spensar, yalñej mach b'aj tz'ochcan eb' fiadoral, stac'vancanoch eb' d'a yib'añ.
- 19 A eb' scham val stzuntzan eb' yetanimail, schampax val eb' yac'an oval. A eb' syic'chaañ sb'a, munil syac' lajvoquel sb'a eb'.
- 20 A eb' te chuc spensar, malaj b'aq'uiñ tz'ilchaj vach'ilal yuj eb'. A eb' slolon d'a chab'satil, scotcan yaelal d'a yib'añ eb'.
- 21 A eb' smam eb' chuc spensar, malaj tzalajc'olal scha eb' yuj eb' yuninal chi', añej cusc'olal scha' eb'.
- 22 A tzalajc'olal lajan icha junoc remeyo, axo pax cusc'olal jun, toñej syiq'uel quip.
- 23 A eb' yajal chuc, scha q'uen tumin eb' d'a elc'altac yic vach' max sb'olaj yaj oval eb' d'a vach'ilal.
- 24 A eb' ay spensar, a jelanil sayec' eb'. Axo eb' malaj spensar jun, toñej tz'ec' q'ueleloc eb'.
- 25 A eb' uninab'il malaj spensar, añej yoval smam snun eb' syic'coti, añej scusc'olal eb' syac' eb'.
- 26 Mañ vach'oc tato tz'ic'jiel smultu eb' malaj smul, ocxom val to tz'ic'jiel junoc d'a yopisio yujto vach' syutej sb'a.

- 27 A eb' malaj val tas syala' yed' eb' syamoch vaan sb'a, aj pensar eb'.
- 28 A eb' anima malaj spensar, tato max comon lolon eb', tzam nachaji to ay spensar eb'.

18

- 1 A eb' syiq'uel sb'a d'a scal eb' yetanimail, aņej tas sgana eb' sayeq'ui, max schalaj yab' junoc raz3n vach' eb'.
- 2 A eb' chuc spensar, malaj sgana eb' sc'ayb'ej junoc tas, aņej eb' sgana syal yico'.
- 3 Tato tz'och eb' sc'ulan chucal d'a co cal, tzoņ ac'ji q'uixvelal yuj eb'. Tato tz'och eb' b'uchumtac d'a co cal, tzoņ b'uchji yuj eb'.
- 4 A tas syal eb' anima ay spensar, nivan jelanil syal quic'an yuuj. A tas syal eb' chi', lajan icha junoc a a' jul yich, ma icha sical a a' to sq'ueul sjaj.
- 5 Tato ayic eb' tz'och smul syic' eb' viņ yajal, axo tas syal eb' malaj smul, max schalaj yab' eb' viņ, yelxo val maņ vach'oc.
- 6 A yuj tas syal eb' malaj spensar, sq'ue vaan oval. A yuj tas syal eb' chi' scotcan d'a yib'aņ eb'.
- 7 A yuj tas syal eb' chuc spensar, tz'ochcan d'a yib'aņ eb'. Yuj tas syal eb' chi', munil syaalej sb'a eb'.
- 8 A tas syal eb' alum pecal, lajan icha juntzaņ tas vach' sloji, sc'och val schi'al d'a sc'ol eb' tz'ab'an chi'.
- 9 A eb' jaragana yed' eb' sjuanel junoc tasi, ichato yuc'tac sb'a eb'.
- 10 A Jehov lajan icha junoc cuartel te vach', a d'ay sc'och eb' tojol spensar scol sb'a.

- 11 A snaan eb' b'eyum to a sb'eyumal eb' lajan icha junoc muro ayoch d'a junoc choñab' yic scolji yuuj.
- 12 A ic'ojchañb'ail tzoñ ic'jiemta yuuj, axo emnaquilal, tzoñ ic'jichaañ yuuj.
- 13 Yelxo te q'uixvelal tato tzoñ comon tac'vi ayic manto cab' junoc lolonel sic'lab'il.
- 14 Tato tec'an spixan junoc penaay, stechaj syaelal chi' yuuj. Axo pax junoc mañ tec'anoc spixan jun, maxtzac techajlaj yuuj.
- 15 A eb' aj pensar, tz'ilchaj jelanil yuj eb', yujto b'ecan sc'ool eb' sc'ayb'ani.
- 16 Yuj tas co siej, yalñej mach anima tzoñ chaani, vach'chom eb' anima nivac yopisio.
- 17 A eb' b'ab'el syal sb'a, ichato scol sb'a eb' snaani, palta ayic sc'och eb' yajc'ool eb' chi' jun, scheclajeli tas yaj yoval eb' chi'.
- 18 A suerte tz'alani slajvi junoc oval, yuj chi' spojchaj snañal eb' van yac'an oval chi'.
- 19 Tato sco tzuntzejcot yoval junoc co c'ab' coc, más secojtac co satanel junoc choñab' ay smuroal yed' spuertail vach' yajoch yijchul d'a yichañ yic tzoñ ochxi vach'il yed'oc, yujto tec'an yaj spensar.
- 20 A yuj tas scala', scot yaelal ma scot tzalajc'olal d'ayoñ.
- 21 A lolonel syal yic'ancot co chamel, ma co q'uinal, yuj chi' vach' tato sco na tas scala', yic vach' tzoñ elc'ochi.
- 22 Ayic tz'och yetb'eyum eb' viñ vinac, tz'ilchaj vach'ilal yuj eb' viñ, yujto scha svach'c'olal Jehová eb' viñ.

- 23 A eb' meb'a' stevi eb', axo eb' b'eyum, te ac'umtac syutej sb'a eb' stac'vi.
- 24 Tato te ay camigo, ay smay tzoñ ixtaxel yuj eb'. Palta ay pax eb' camigo yelxo te vach' d'a yichañ eb' co c'ab' coc.

19

- 1 A junoc meb'a' vach' syutej sb'a, yelxo te vach' yic d'a yichañ pax junoc chuc spensar tz'esani.
- 2 Mañ vach'oc tato d'a smasanil co c'ol sco comon b'oej junoc tas mañ cojtacoc. A tas sco c'ulej d'a elañchamel ay b'aj mañ vach'oc tz'ajelc'ochi.
- 3 A smañ pensaril eb' anima scuchb'an satoc, axo tz'aji, a d'a yib'añ Jehová syac'och eb'.
- 4 A eb' b'eyum, mañ jantacoc anima tz'och yamigooc eb' yuj sb'eyumal chi', axo pax eb' meb'a' jun, tz'actajcan eb' yuj eb' yamigo chi'.
- 5 A eb' syac'och sb'a testigoal d'a tas mañ yeloc, yovalil syab' syail eb'. Axo eb' tz'ac'an es, mañ ol colchajlaj eb'.
- 6 A eb' b'ecan sc'ool sian junoc tas, masanil anima sayanec' eb' yuj yoch yamigooc.
- 7 A eb' meb'a', spaticajel eb' yuj eb' sc'ab'yoc, ocxom pax eb' yamigo eb', ¿tom ato eb' chi' mañ ol actancan eb'? Toxoñej syixtej sb'a eb' yavtanxicot eb' yamigo chi'.
- 8 A eb' sb'eyb'alan tas vach' sc'ayb'ej, sya'ilej sb'a eb', masanil tas te vach' tz'ajelc'och d'a eb'.
- 9 A eb' tz'och testigoal d'a tas mañ yeloc, yovalil syab' syail eb'. Tz'ac'jioch chamel d'a yib'añ eb' toñej tz'esan chi'.

- 10 A eb' chuc spensar, mañ smojoc to syac' tza-lajb'oc sc'ool eb' d'a vach'il, aņejtona' eb' ayoch checab'oc, mañ smojoc yac'an yajalil eb' d'a yib'añ eb' nivac vinac.
- 11 A eb' syamanoch vaan yoval sc'ool, ay spensar eb', sb'inaj eb' d'a vach'il tato toņej smaqu'uec' eb' yuj tas tz'utaji.
- 12 A yoval sc'ool eb' viñ rey ay smay icha junoc noc' choj tz'avaji. Axo pax svach'c'olal eb' viñ jun, syic'cot vach'ilal icha yal ac'val tz'em d'a yib'añ añ aņc'ultac.
- 13 A eb' uninab'il malaj spensar, syab' syail smam eb' yuj. A eb' ix ix ov d'a eb' yetb'eyum, lajan eb' ix icha junoc tz'uj sd'ujd'ujani.
- 14 Sco cha co pat yed' co b'eyumal yuj tas syac'can co mam. Axo ix quetb'eyum ay spensar, a d'a Jehová sco cha ix.
- 15 Yuj co jaraganail scot co vayañ. Tato max yal-laj co c'ool tzoñ munlaji, ol cab' syail yuj vejel.
- 16 A eb' sc'anab'ajan junoc checnab'il, ichato van stañvan sq'uinal eb'. Axo pax eb' max yil sb'eyb'al jun, ol miljoccham eb'.
- 17 A eb' scolvaj d'a eb' meb'a', ichato a d'a Jehová van yac'an eb' majanil, axo Jehová chi' ol ac'an meltzaj jun majan chi' d'a eb'.
- 18 Co cachec eb' cuninal yacb'an yunetacto eb' yic max b'atcan eb' d'a yol sc'ab' chamel.
- 19 A eb' scot yoval d'a elañchamel, schaocab' spac eb' icha d'a smojal. Tato sco col eb' d'a syaelal chi', sb'eyb'alejņej yoval eb' chi'.
- 20 Tato sco cha cab' razón yed' co cachnab'il, ol oñ jelanb'oc.

- 21 Mañ jantacoc tas sco na'a, palta añej tas sna Jehová tz'elc'ochi.
- 22 A tas sco nib'ejoch d'a eb' quetanimail, to tz'elc'och tas syal eb'. Yelxo te vach' tato meb'a' oñ d'a yichañ to squesej.
- 23 Tato ay yelc'och Jehová d'a co sat, sco cha co q'uinal, yuuj paxi tzoñ aj d'a tzalajc'olal, malaj tas scab' syail.
- 24 A eb' jaragana syaq'uem sc'ab' eb' d'a yol yuc'ab', palta te ajaltacxopax yic'anq'ueta eb' tas ayem d'a yol yuc'ab' chi', yujto te jaragana eb'.
- 25 Ayic tz'och yaelal d'a yib'añ eb' puch vinac, sjelanb'i spensar eb' mantalaj spensar. Ayic scachji eb' ay spensar, snachajel yuj eb' d'a elañchamel.
- 26 A eb' tz'elc'an junoc tas d'a smam, ma eb' spechanel snun d'a spat, te q'uixvelal syutej sb'a eb'.
- 27 Ex vuninal, tato max e cha eyab' e cachnab'il, van eyic'ancanel e b'a d'a c'ayb'ub'al te vach'.
- 28 A eb' testigo chuc spensar, malaj yelc'och tojolal d'a eb', stzalaj eb' yed' schucal spensar chi'.
- 29 Vach'xo yaj yaelal ol ja d'a yib'añ eb' ac'umtac. Vach'xo pax yaj te' jixc'ab'te' ol jixchajoch d'a eb' malaj spensar.

20

- 1 A eb' tz'uc'an añ, sb'ajvaj eb'. Sq'ue somnaj eb' yac'an oval ayic syuc'an añ añ chi' eb'. A eb' syac'b'at sb'a d'a scal uq'uvel añ chi', te malaj spensar eb'.

- 2 A eb' rey te ov, lajan eb' icha junoc noc' choj tz'el yav yuj yoval, a eb' stec'b'ej sb'a stzuntzan eb', ay smay scham eb' yuj eb'.
- 3 Te vach' yic eb' max mojan oval. Axo eb' chuc spensar jun, syac'och sb'a eb' d'a scal oval chi'.
- 4 A eb' jaragana, max munlajlaj eb' d'a stiempoal ayic tz'avchaj ixim aval, malaj pax tas sjach' eb' ayic tz'elul stiempoal jach'oj.
- 5 A tastac c'ub'ab'ilel d'a co pensar, lajan icha junoc a a' ay d'a yol junoc olan jul yich, palta axo eb' ay spensar jun, syalñej snachajel yuj eb' tastac ay d'a co pensar chi'.
- 6 Tzijtum eb' tz'alani to tzoñ xajanej eb', palta chequelñej eb' syal cac'anoch yipoc co c'ool.
- 7 A eb' tojol spensar, aton eb' malaj jab'oc chucal d'a sb'eyb'al, te tzalajc'olal scan eb' yuninal eb'.
- 8 Ayic tz'em c'ojan eb' rey d'a sc'ojnub' yic sch'olb'itan junoc tas eb', añej syilanoch jun chucal chi' eb', elañchamel sb'oi.
- 9 Malaj junoc oñ syal calani to vach' co pensar, mato malaj jab'oc co mul.
- 10 A echlab' mañ tz'acanoc yed' ch'añ cuerda nivac, max schalaj sc'ool Jehová.
- 11 A yuj sb'eyb'al eb' anima, scheclajeli tato vach' spensar eb'. Yed' pax eb' unin, a d'a eb' scheclajeli tato vach' eb', tato tojol pax eb'.
- 12 A Jehová ix b'oan co chiquin yic scab'i yed' yol co sat yic squila'.
- 13 Mañocñej vayañ sco c'ulejec, ta maay ol cot meb'ail d'a quib'añ, caq'uec quip co munlaji yic vach' ol yac' sobre tas sco va'a.

- 14 “Chuclaj juntzañ a choñ tic,” xchi eb' smanvaji, axo yic toxo ix manvaj eb' chi', syalan eb', “Te jelan oñ, yujto yechel ix el tas ix co man tic,” xchi eb'.
- 15 Mañ jantacoc q'uen oro yed' q'uen q'ueen vach' yilji d'a yolyib'añq'uinal tic, palta a eb' slolon d'a jelanil, mañ comonoc tz'ilchaj eb'.
- 16 A eb' tz'och fiadoral d'a junoc ch'oc animail, yic'ocab'el spichul eb' yic syac'can eb' yuj smajananub'aloc.
- 17 A eb' tz'ic'an jab'oc vael d'a elc'al, mañxo jantacoc svach'il svaji syab' eb', palta axo d'a slajvub'alxo, icha val to a q'uen c'aj q'ueen tz'och d'a yol sti' eb' syab'i.
- 18 A junoc tas sco na', vach' tz'ajelc'ochi tato sco c'anab'ajej junoc razón vach'. Syal cac'an ganar eb' cajnool d'a oval, tato vach' scutej cac'an slajtial.
- 19 A eb' alum pecal, max sc'ub'ejel-laj juntzañ lolonel eb' c'ub'eltac yalji, yuj chi' mañ junñejoc tzoñ aj yed' eb'.
- 20 A eb' sb'ajan smam snun, slajviel sq'uinal eb' icha junoc candil stupi.
- 21 A b'eyumal tz'ilchaj d'a secojtaquil d'a sb'ab'elal, a d'a slajvub' cuseltacxo tz'ajelc'ochi.
- 22 Malajocab' b'aq'uiñ scala': Ol co pac co b'a, mocab' xco chioc. Añej to scac'och Jehová d'a co c'ool, yic A' ol oñ colanoc.
- 23 A juntzañ echlab' mañ tz'acanoc, te chuc, chach'ilpaxel yuj Jehová.
- 24 A Jehová tzoñ ic'an b'eyoc, yuj chi' mañ cojtacoc tas ol ja d'a quichañ.

- 25 Tato elañchamel scac' co ti' d'a Dios, slajvi chi' sco naanxi co b'a, te ay smay.
- 26 A eb' rey ay spensar, spechel eb' chuc eb' d'a yichañ, scan eb' chi' d'a yalañ yuj eb'.
- 27 A razón syac' Dios d'ayoñ, icha saquilq'uinal yaji yic squil co b'a yed' co pensar.
- 28 A eb' rey, yelxo te vach' yajoch eb' d'a yopisio, tato sb'eyb'alej vach'c'olal eb' yed' tojolal.
- 29 A eb' quelemtac ste tzalaj eb' yed' yip, axo eb' ichamtac vinac te nivan yelc'och eb' yujto sacxo xil sjolom eb'.
- 30 A eb' chuc, sja spensar eb', ayic smac'ji eb' d'a junoc tz'uum, syactanpax eb' sc'ulan chucal, ayic staji schiq'uil eb' smac'ji.

21

- 1 A d'a yol sc'ab' Jehová, ata' ayoch spensar eb' rey, icha secojtaquil sq'uexchaj sb'e a a', icha chi' tz'aj sq'uexchaj spensar eb' rey chi' yuuj.
- 2 A eb' anima sna eb' to vach'ñej tas sc'ulej eb', palta a Jehová sch'olb'itan tas yaj spensar eb'.
- 3 Tato sco b'eyb'alej vach'ilal yed' tojolal, a juntzañ chi' ec'alto yelc'och d'a yol sat Jehová d'a yichañ juntzañ silab'.
- 4 A eb' anima malaj yelc'och Jehová d'ay, a tas sc'ulej eb' yuj yac'umtaquil yed' yic'ojchañb'ail, chuc toni.
- 5 A junoc tas cham naab'il tz'aji, vach' tz'elc'ochi. Axo pax tas comonñej sb'o jun, a meb'ail scotcan yuuj.

- 6 A eb' syic' sb'eyumal yuj es syala', junñej rato slajviel sb'eyumal eb' chi', axo chamel sjacan d'a yib'añ eb'.
- 7 A eb' chuc, añeja' schucal eb' chi' sataneli, yujto malaj sgana eb' sb'eyb'alej tojolal.
- 8 A sb'eyb'al eb' chuc spensar, mañ tojoloc, axo pax sb'eyb'al eb' vach' spensar jun, te tojol.
- 9 Yelxo te vach' tzoñ aj d'a junoc yune' pat co ch'ocoj, d'a yichañ pax tzoñ aj d'a junoc nivan pat te vach' yed' junoc ix ix ayñejcot yoval.
- 10 A eb' chuc, añej chucal sna eb' sc'ulej, mañ jab'oc tz'oc' sc'ool eb' d'a eb' yetanimail.
- 11 Ayic tz'ac'jioch syaelal eb' puch vinac, sc'ayb'ejcan jelanil eb' mantalaj spensar. A eb' ay spensar, toñej tz'alji d'a eb', snachajel jelanil yuj eb'.
- 12 A Dios tojol toni, scham val yilan eb' chuc, yuj chi' a tz'ac'anoch syaelal eb', yic satel eb'.
- 13 Tato max co cha cab'i ayic stevioch eb' meb'a' d'ayoñ, axo pax yic tzoñ tevi d'a Jehová yic sco c'anan colval d'ay, max schapaxlaj yab' d'ayoñ.
- 14 A silab' tz'ac'ji d'a c'ub'eltac, stup yoval sc'ool eb' anima yuuj.
- 15 Ayic sb'o junoc lolonel d'a tojolal, a eb' vach' spensar ste tzalaj eb', axo eb' chuc spensar jun, ste xiv eb' yuuj.
- 16 A eb' tz'ic'ancanel sb'a d'a vach' b'eyb'al, van sb'atcan eb' d'a scal eb' chamnac.
- 17 A eb' tz'ac'anoch sb'a d'a masanil tas snib'ej, d'a uq'uel añ yed' d'a nivac vael, val yel scotcan meb'ail d'a yib'añ eb'.

- 18 A eb' anima mañ vach'oc sb'eyb'al yed' eb' esalvum, syab' val syail eb' sq'uexuloc eb' tojol spensar.
- 19 Yelxo te vach' tato tzoñ cajnaj d'a junoc lugar b'aj tz'inan, d'a yichañ pax tzoñ aj yed' junoc ix ix ayñejcot yoval to ya yecvi.
- 20 A d'a spat eb' jelan spensar, ay stumin eb' molb'il yuuj, ay pax tas sva eb', axo pax eb' malaj spensar jun, slajel masanil tas tz'ilchaj yuj eb'.
- 21 A eb' sb'eyb'alan tojolal yed' vach'ilal, ay sq'uinal eb', b'inajnac pax eb', vach'ñej tz'elc'och eb'.
- 22 A eb' ay spensar, syal yoch eb' yac' oval d'a junoc choñab' ayoch yilumal sic'lab'il, syac'an telvoc smuroal jun choñab' chi' eb'.
- 23 A eb' mañ comonoc sloloni, scol sb'a eb' d'a scal yaelal.
- 24 A eb' ac'umtac, tz'ec'xo val eb' d'a yib'añ yic'ancharñ sb'a, tz'el specal eb' yuj tas sb'o chi', te b'uchumtac pax eb'.
- 25 A eb' jaragana, ste nib'ejoch tastac eb', palta max ilchajlaj yuj eb' yujto malaj sgana eb' smunlaji.
- 26 Junjun c'u snib'ejñej juntzañ tastac eb', axo pax eb' tojol jun, elb'enñej tastac yuj eb'.
- 27 Max schalaj sc'ool yofrenda eb' chuc Jehová, ocxom val eb' syac' yofrenda yed' schuc pensaril.
- 28 A eb' syac'och sb'a testigoal d'a es ol satcanel eb', palta axo pax eb' scham val smaclan yab' jun, vach'ñej tz'aj spactzitan eb'.

- 29 A eb' chuc toñej stz'ac yal eb' to te junc'olal yaj eb', axo pax eb' vach' spensar jun, yel junc'olal ton val yaj eb'.
- 30 Vach'chom ay mach te jelan, te aj pensar, ma tzijtum tas yojtac, palta max yal-laj scachanoch vaan tas sgana Jehová.
- 31 A eb' anima, sb'o'och stz'uum schej eb' ayic sb'at eb' d'a oval, palta añej yuj Jehová syac' ganar oval chi' eb'.

22

- 1 Tato vach' co b'inaji, yelxo te vach' d'a yichañ to te ay q'uen oro yed' q'uen plata d'ayoñ.
- 2 A eb' b'eyum yed' eb' meb'a', lajanñej eb', a Jehová ix b'oan eb'.
- 3 A eb' aj pensar syil eb' tastac ay smay, scolan sb'a eb' d'ay. Axo pax eb' malaj spensar jun, sb'eyñejb'at eb' masanto yalab'aj satcanb'at eb'.
- 4 Tato emnaquil scutej co b'a, tato ay pax yelc'och Jehová d'a co sat, squic' co b'eyumal, tzoñ b'inaji, snajatb'i co q'uinal.
- 5 A d'a yol sb'e eb' chuc, ichato te ay te' q'uiix yed' yaal ayemi. Axo pax eb' stañvej sb'a jun, mañ junñejoc sb'eyec' eb' yed' eb' chuc chi'.
- 6 Tato sco c'ayb'ej eb' unin d'a vach' b'eyb'al, axo ol och eb' icham animail, mañxo ol yic'canel sb'a eb' d'ay.
- 7 A eb' b'eyum, icha rey yaj eb' d'a scal eb' meb'a'. Axo pax eb' tz'ac'an q'uen tumin majanil, yajal yaj eb' d'a scal eb' smajnan q'uen tumin chi'.

- 8 A eb' ańej chucal sc'ulej, ańej yaelal ol scha eb', mańxo ol yal yixtan eb' yetanimail eb'.
- 9 A eb' elb'en yuuj, ol scha vach'c'olal eb' yuj spu-canec' tas vach' svaji d'a scal eb' meb'a'.
- 10 Ayic spechjiel eb' b'uchumtac, tz'em numnaj telajb'ail, oval yed' tzuntzobj'ail.
- 11 A eb' rey, ste tzalaj eb' yed' eb' vach' spensar, sch'oxanpax svach'c'olal eb' d'a eb' vach' sloloni.
- 12 A Jehová stańvan eb' aj pensar, stenanpaxec' tastac syal eb' tz'esani.
- 13 A eb' jaragana syal eb' to a d'a yol sb'e eb' ay jun noc' choj ayeq'ui, to a noc' ijan ix milancham eb' yalani, yujto malaj sgana eb' sb'at munlajel.
- 14 A slolonel eb' ix ix smulan d'a yol sc'ab' yetb'eyum, lajan icha junoc olan te jul yich, aton b'aj sb'atcan eb' scatab'ej Jehová.
- 15 A mań pensaril ayńejec' d'a eb' unin, scan yuj eb' tato smac'ji eb' d'a te' jixc'ab' te'.
- 16 A eb' tz'ixtan eb' meb'a', yujto snib'ejoch sb'a eb' b'eyumal yed' eb' smontan eb' b'eyum, a eb' chi' yuj meb'ail ol satel eb'.

A 30 slolonel eb' aj pensar

- 17 Ab'ec jun tic, ol ex in c'ayb'ej d'a tastac yalnac-can eb' aj pensar. Scham val e c'ayb'ani.
- 18 Vach' tato tze sic'can d'a e pensar yic vach' tzeyalub'tańej smasanil.
- 19 A ticnaic svac' val eyojtaquejeli, yic vach' tzeyac'och Jehová yipoc e c'ool.

20 Tic tzin tz'ib'ej 30 lolonel d'ayex: A juntzañ lolonel tic, ay pensar vach' yed' jelanilal yed'nacochi.

21 Tato tze c'ayb'ej, ol eyojtaquej tastac vach' yed' tas yel, yic vach' syal eyac'an razón vach' d'a eb' sc'anb'an yab' d'ayex.

1

22 Mañ eyixtej junoc meb'a' yujto max yal-laj scolan sb'a. Mañ eyixtejpax junoc mach malaj mach scolan d'a yichañ eb' yajal,

23 yujto a Jehová ol colanoc, axo Jehová chi' ol ac'an spac d'ayex yuj schucal tas tze c'ulej chi'.

2

24 Mañ junoc tzex aj yed' eb' anima chuc spensar yed' pax eb' toñej scomon chichon sc'ool,

25 axo talaj tz'aji, tze c'ayb'an schucal b'eyb'al eb' chi', ichato van e sud'an e b'a d'ay.

3

26 Malajocab' b'aq'uiñ tzeyac'och e b'a e tupan sb'oc junocxo anima,

27 yujto ta malaj tas tzeyutej e tupani, axo tz'aji, a e vaynub' tz'ic'chajec' d'ayex.

4

28 Mañ e q'uex stz'acañil sluum eb' e mam eyicham yac'naccanemi.

5

29 A eb' vach' syutej sb'a smunlaji, aton eb' chi' ol munlaj d'a eb' rey, mañoclay d'a juntzañ anima malaj yelc'och ol munlaj eb', yuj chi' vach' tzeyutej e munlaji.

23

6

- ¹ Tato ay eb' nivac vinac tzex avtan vael, scham val e naani mach viñ b'aj ayex ec' d'a yichañ.
² Vach'chom te ayoch e vejel, vach' tato jab'ñej tze va'a.
³ Mañ yelc'olaloc tze va jun vael mañxo jantacoc svach'il chi', talaj ay tas sna viñ d'a e patic.

7

- ⁴ Mañ eyac' eyip eyoch b'eyumal, mañ ex och ilc'olal yuj juntzañ chi'.
⁵ A q'uen tumin junñej rato slajviel q'ueen, icha sb'at jeñeñoc noc' ch'acb'a, icha chi' tz'aj satxiel q'uen tumin chi'.

8

- ⁶ Mañ ex em c'ojan d'a smexa eb' ya yel yuuj, mañ e nib'ejoch svael eb' te vach'.
⁷ A eb' aj vael chi', te nivan sna sb'a eb' yuj stojol jun vael chi', vach'chom syal eb', vaañec xchi eb', palta mañ smasaniloc sc'ool eb' syala'.
⁸ Ol e na e b'a yuj tas ix laj e vaem chi', malaj yopisio juntzañ e lolonel vach' ix eyutej eyalan d'a eb'.

9

- ⁹ Mañ eyal vach' pensaril d'a junoc chuc spensar, yujto toñej ol b'uchvaj d'a e lolonel vach' chi'.

10

- ¹⁰ Mañ e q'uex stz'acañil lum luum aytaxcanem d'a pecataxo, mañ e toc'paxec' sluum eb' chamnac smam snun,

11 yujto a Dios Smam eb', a ol colanel eb', a ol ac'an oval eyed'oc.

11

12 Aq'uecoch e chiquin d'a e c'ayb'ub'al, aq'uecoch e pensar yic ol eyojtaquejeli.

12

13 Mañ eyactej eyac'an tzalaj eb' eyuninal, ¿tom val scham eb' yuj jay pajoc tzeyac' d'ay?

14 Tato tzeyac' tzalaj eb', van ton e colancanelta eb' d'a chamel.

13

15-16 Ex vuninal, ayic ol eyic'an jelanil, ayic ol vab'an e lolon icha d'a smojal, ol in te tzalaj eyuuj.

14

17 Mañ e nib'ejoch tastac ay d'a eb' tz'och b'eyumal yuj chucal, añejocab' Jehová nivan yelc'och d'a e sat.

18 Tato icha chi' tzeyutej e b'a, vach'ñej ol ex elc'ochoc, axo tas ayoch yipoc e c'ool, malaj b'aq'uiñ ol lajvoqueloc.

15

19 Ex vuninal, tañvejec eyab'i, tze c'ayb'an vach'ilal, tzeyac'an eyip e b'eyb'alani.

20 Mañ junoc tzex ec' yed' eb' uc'um añ yed' eb' tz'ec' yib'añ sva'i.

21 Yujto a eb' uc'um añ yed' eb' jelan sva chi', ol te cot meb'ail d'a yib'añ eb'. Axo pax eb' jaragana toxoñej olchimtac spichul eb' ayoch yuuj.

16

- 22 Cham eyab'an tas syal eb' viñ e mam, aton eb' viñ ix ex ilan pitzvoc. Mañ e patiquejel eb' ix e nun ayic schichimax eb' ix.
- 23 Aq'uec eyip e sayan tastac yel, jelanil, c'ayb'ub'al yed' aj pensaril, a juntzañ chi' mañ e patiquejcaneli.
- 24 A eb' uninab'il te vach', eb' te ay spensar, ste tzalaj smam eb' yed'oc.
- 25 Yuj chi', aq'uec tzalajb'oc sc'ool eb' e mam e nun, yic vach' nivan ol aj yelc'och eb' eyuuj.

17

- 26 Ex vuninal, tañvejec eyab' tas ol vala', scham val eyilan in b'eyb'al,
- 27 yujto a eb' ix ix smulan d'a yol sc'ab' eb' yetb'eyum, lajan eb' ix icha junoc olan te jul yich, palta lod'an yool.
- 28 Smaclan eb' viñ vinac eb' ix d'a yol b'e, icha syutej sb'a eb' elc'um, te tzijtum eb' viñ vinac chi' tz'och smul yuj eb' ix.

18

- 29-30 A eb' max actancan yuc'an añ añ, eb' añeja' yab'an svach'il yuc'ji añ añ chi', aton eb' tz'ab'an syail, eb' tz'el yav, eb' te ayoch oval d'a scal, eb' slajvi vach'chom malaj junoc tas yuuj, eb' chac jochinac yol sat.
- 31 Mañ eyiloch e c'ool d'a añ añ yax d'urinac yilji d'a yol scopail, secojtac tz'aj yuc'chajemi,
- 32 palta axo d'a slajvub'al jun, lajan icha junoc noc' chan mañ jantacoc syail b'aj tzoñ schi'a.
- 33 Mañ jantacoc tas ol ac'joc eyil yuuj, tzijtum tastac mañ vach'oc ol eyal yuj añ, ay pax

juntzañ tas mañ vach'oc ol e naq'ue yuj añ añ chi'.

³⁴ Icha val to a d'a yib'añ a' mar ayex ec' ol eyutej eyilani, oyb'inacxo e sat, icha val to d'a schon ste'al junoc nivan barco ayex q'ue tzeyab'i.

³⁵ Axo ol eyalan icha tic: Ix oñ smac' eb', palta maj cab'laj syail, ix oñ mac'ji yed' noc' tz'uum, palta maj cab'laj, axo ol el lenaj añ d'a co sat, ol oñ b'atxoc co say añ, xe chama.

24

19

¹ Mañ e nib'ejoch tastac ay d'a eb' tz'och b'eyumal yuj chucal, mañ e nib'ej jun tzex aj yed' eb',
² yujto añej elc'al b'aj ayoch spensar eb', axoñej chucal syalub'tañej eb'.

20

³ Tze na sic'lab'il tas tzeyutej e b'oan junoc e pat yed' jelanil yed' aj pensaril tzeyaq'uem cimientoyal yich,
⁴ yic vach' icha chi' ol b'ud'joquel yol e pat yed' juntzañ tas vach' yilji yed' tastac ay stojol.

21

⁵ A eb' aj pensar te tec'an eb'. Yuj tas yojtac eb', ste tec'c'aj eb'.
⁶ Ayic tzex b'at d'a oval, tze c'anb'ej eyab' junoc razón. Tato tzijtum eb' tz'ac'an e razón, ol yal eyuuj.

22

7 A eb' malaj spensar, max nachajlaj tas syutej eb' scolan sb'a d'a yichañ eb' juez, toñej tz'och q'uelan eb' yujto malaj sjelanil eb'.

23

8 A eb' añej chucal sna'a, b'inajnac eb' yuj schuc pensaril chi'.

9 A tas sna eb' malaj spensar, aton chucal. Max tzalajlaj eb' anima yed' eb' b'uchumtac.

24

10 Tato schab'axq'ue co c'ool, ayic ayoñ och d'a ilc'olal, malaj co tec'anil syal chi'.

25

11 Co coleccanel eb' van yic'jib'at d'a chamel. Co yamecoch vaan eb' ichato squetconec' d'a sti' yolani b'aj smucchaj eb' chamnac.

12 Vach'chom scala' to mañ cojtacoc tas van yic'an eb', axo Dios yojtac tas ay d'a co pensar, yojtac tas yuj icha chi' sco c'ulej. A Dios tzoñ tañvani, yojtac tas caji, a' ol pactzitan d'ayoñ junjun oñ icha tas sco c'ulej.

26

13 Ex vuninal, leq'uec schab'il noc' acañ mañ jantacoc schi'al, ab'ec tonab' jab'oc schi'al ayoch d'a noc'.

14 Icha schi'al schab'il noc' acañ chi', icha chi' ol aj eyab'an schi'al jelanil yed' aj pensaril. Tato ol ilchaj eyuuj, vach' ol ex ajelc'ochoc, axo tas ayoch yipoc e c'ool, malaj b'aq'uiñ ol lajvoquec' d'ayex.

27

- 15 Mañ e na chucal pensar d'a spatic eb' vach' spensar. Mañ eyelq'uej tas ay d'a yol spat eb',
- 16 yujto vach'chom ijan stelvi uqueloc eb', aņeja' uquel tz'ic'jipax q'ue vaan eb', axo pax eb' chuc jun, scotxoņejcan d'a yib'añ eb' d'a junelņej.

28

- 17 Mañ ex tzalajoc ayic scot d'a yib'añ eb' ayoch ajc'olal d'ayex.
- 18 Tato tzex q'uechaañ jun, maņxo ol yac'laj yoval sc'ol Jehovahá d'a yib'añ eb', yujto mañ vach'oc e tzalajc'olal chi' d'a yol sat.

29

- 19 Mañ chucoc tzeyab'i ayic sq'uib' sb'eyumal eb' chuc, mañ eyiloch e c'ool d'a tastac ay d'a eb',
- 20 yujto a eb' chuc chi', mañ vach'oc yic eb', ol lajvoquel eb' icha tz'aj stup junoc candil.

30

- 21 Ex vuninal, ayocab' yelc'och Jehovahá yed' eb' rey d'a e sat. Mañ junoc tzeyutej e pensar yed' eb' ayoch ajc'olal d'a eb' rey chi',
- 22 yujto elaņchamel scham eb', axo satel eb' chi'. Malaj mach ojtannac tas yaelal scotcan d'a yib'añ eb' yuj Dios yed' pax yuj eb' rey chi'.

A juntzaņxo lolonel yalnaccan eb' ay sjelanil

- 23 Aņejton pax a' juntzaņxo tic ix yalcan eb' jelan spensar: Yelxo mañ vach'oc tato mañ lajanoc syutej eb' juez sb'oan yaj eb' anima.

- 24 A eb' juez toñej syaq'uel eb' anima ay smul d'a libre, chuc syal eb' anima d'a spatic eb', spaticajcanel eb' yuj masanil anima.
- 25 Axo eb' juez tz'ac'an scastigo eb' ay smul chi', vach' ton tz'elc'och eb', axo eb' anima, vach' syal eb' d'a spatic eb'.
- 26 A eb' vach' syutej spacan junoc lolonel, lajan eb' icha junoc eb' stz'ub'an sti' junoc anima.
- 27 Mañ e b'olaj e pat, tato mantalaj tas tze va'a yed' tas ol aj yec' tiempo eyuuj.
- 28 Mañ comonoc tzeyac'och lolonel d'a spatic eb' eyetanimail, max yal eyalan lolonel mañ yeloc d'a spatic eb'.
- 29 Mañ e na eyaq'uec' e pac d'a eb', icha val tzex yutej eb'.
- 30 Ix in ec' d'a scal smunlajel eb' jaragana yed' d'a scal te' uva avab'il yuj eb' malaj spensar.
- 31 A tas ix vil d'a sat sluum eb' chi', añej te' q'uiix sq'uib'q'uei. Axo q'uen tz'alq'ueen ayoch smactealoc, toxo ix lañchaj q'ueen.
- 32 Ayic ix vilan juntzañ chi' ix in sic'ancan d'a in pensar, ix vic'ancan in c'ayb'ub'al d'ay.
- 33 Yuj chi' sval d'ayex: Yach'an tzex vay jab'oc, snecnecan pax e jolom e vayi yed' jeljumb'a tz'aj e c'ab' ayic tzeyic'an eyip,
- 34 axo meb'ail ol ja d'a eyib'añ, icha junoc elc'um ed'jinac junoc arma.

25

*A schab'il macañ slolonel viñaj Salomón
(Pr 25.1–29.27)*

- 1 Aton juntzañ tic slolonel viñaj Salomón, axo eb' stz'ib'um viñaj Ezequías sreyal Judá, ix tz'ib'ancani:
- 2 Te nivan yelc'och Dios yuj juntzañ tas c'ub'eltac yaj yuuj, axo pax eb' rey jun, scal eb' vach'il yujto scham val sch'olb'itan junoc tas eb'.
- 3 Icha snajatil ay satchaañ yed' sjulal yich lum luum, icha chi' yaj spensar eb' rey, malaj mach snachajel yuuj tas yaj spensar eb'.
- 4 Tato tz'ic'chajel smical q'uen plata, syal sb'o junoc tas vach' d'a q'ueen.
- 5 Añejtona' tato tz'ic'chajel eb' chuc d'a yopisio yuj eb' rey, syic' yip yopisio eb' d'a stojolal.
- 6 Mocab' eyic'chaañ e b'a d'a yichañ eb' rey, mañ ex empax c'ojan b'aj tz'em c'ojan eb' nivac vinac.
- 7 Yelxo vach' tato tzex avtajib'at d'a slac'anil eb' rey, d'a yichañ pax to tzex ic'chajelta d'a yichañ eb' nivac vinac chi'.
- 8 A tas tzeyila', mañ eyic'b'at d'a yichañ eb' juez d'a elañchamel, talaj ay junocxo ol c'ochoc ol yalan tas yaji, axo ol ajoc, toxoñej ol ex te q'uixvoc.
- 9 Tato ay chaclajb'ail d'a e cal yed' eb' cajan d'a e lac'anil, aq'uec eyip e b'oan yaj yed' eb', mañ e puc specal d'a eb' eyetanimail.
- 10 Tato maay, axo talaj tz'aji, a eb' tz'ab'an specal jun chi', syamoch eb' ex yalub'tañani, axo e pecal te chuc tz'aj yalub'tañaji.
- 11 A junoc b'elañ lolonel vach' tz'alchaj d'a stzolal, lajan icha junoc mansan nab'a oro, aypaxoch q'uen plata yelvanub'oc.

- 12 Icha q'uen colc'ab' yed' q'uen uchiquin nab'a oro, yelxo te vach', icha chi' yaj sachnab'il eb' jalan d'a eb' scha yab' d'a tzalajc'olal.
- 13 A eb' checab' c'anab'ajum, lajan eb' d'a yol sat eb' schecan chi' icha a' siquila' scuq'uej ayic te ay co taquirñial, sicb'i sc'ol eb' spatrón eb' chi' yuj sc'anab'ajumal chi'.
- 14 Icha taquirñ asun yed' taquirñ ic' malaj jab'oc sñab'il, icha chi' yaj eb' syic'chaañ sb'a d'a tas syac' yalani, palta malaj b'aq'uiñ syac' eb'.
- 15 Tato nivan scutej co c'ool d'a yichañ eb' yajal, syal smontaj eb' cuuj. A lolonel vach' tz'alchaji, tz'em numnaj eb' te pit syutej sb'a yuj.
- 16 Ayic tz'ilchaj noc' yal chab' eyuuj, mocab' ec' yib'añ e te uc'anb'at noc', tato maay, ex xejtalaj yuj noc'.
- 17 Mocab' xicanoc tzex b'at paxyal d'a eb' eyamigo, tato maay, axo talaj tz'aji, sq'ue chinaj sc'ol eb' eyed'oc, yujto nachaji tzex c'ochi.
- 18 A eb' syac'och sb'a testigoal d'a es d'a junoc yetanimail, lajan eb' icha junoc te te', ma junoc q'uen espada, ma junoc jul-lab' te jay sti'.
- 19 Ayic ayoñ och d'a co yaelal, tato a junoc anima max elc'och tas syal scac'och yipoc co c'ool, lajan ichato q'uichajnac co xub' tzoñ b'eyeq'ui, ma icha co va yed' junoc q'uen que ya ayxo yolani.
- 20 Ayic ayoñ och d'a syaelal, sb'itaj junoc b'it cab'i, lajan syail icha yic tz'ac'jioch vinagre

- d'a junoc echen, ma icha yic tz'ic'chajel co pichul ayic te ay siic.
- 21 Tato ay svejel eb' ayoch ajc'olal d'ayex, aq'uec va eb', ta ay staquiñtial eb', aq'uec a' yuq'uej eb'.
- 22 Tato icha chi' tzeyutej e b'a d'a eb', ol chach'oc sat eb' yuj q'uixvelal d'a eyichañ, axo Jehová ol pactzitan d'ayex b'aj tzex colvaj chi' d'a eb'.
- 23 A ic' scot d'a stojolal norte syic'cot ñab', icha chi' juntzañ chucal lolonel, a tz'ac'an ovaj co sat.
- 24 Yelxo te vach' tzoñ aj d'a junoc yune' pat co ch'ocoj, d'a yichañ pax tzoñ aj d'a junoc nivan pat te vach' yed' junoc ix ix to ayñejcot yoval.
- 25 Icha a siquil a' scuq'uej ayic van stacji co ti', icha chi' tz'aj sjavi junoc ab'ix vach' scot d'a najat.
- 26 A eb' vach' sb'eyb'al scuchb'ajb'at yuj eb' chuc sb'eyb'al, lajan tz'aj eb' icha sjaj a a' te tat yuj lum soc'om.
- 27 Mañ vach'oc tato nivan noc' yal chab' scuq'uej. Mañ vach'oc paxi tato añej yic nivan tz'aj co b'inaj yuj eb' quetanimail sco sayeq'ui.
- 28 A eb' max syamoch vaan sb'eyb'al, lajan eb' icha junoc choñab' lañchajnac smuroal max yal-laj scolan sb'a.

26

- 1 Mañ smojoc tato tz'em q'uen sach'acom ayic te c'achan, ma scot ñab' d'a stiempoal jach'oj, ichaton pax chi', mañ smojoc tz'ic'jichañ eb' malaj spensar.

- ² Tato malaj yuuj tz'alji junoc catab' lolonel, malaj b'aq'uiñ tz'elc'ochi. Lajan icha junoc noc' tz'unun toñej tz'ec' jeñeñoc, ma icha noc' sañcapech tz'ec' d'a satchaañ, malaj b'aj tz'och vaan.
- ³ Scac'och sfreno noc' chej, sco mac' noc' b'uru d'a junoc tz'uum, axo te' jixc'ab'te', a te' scac'lab'ej co mac'an eb' malaj spensar.
- ⁴ Mañ ex tac'voc d'a junoc malaj spensar ayic syalan smañ pensaril chi' d'ayex, yic vach' max e lajb'ej e b'a yed'oc.
- ⁵ Tac'vañec d'a junoc malaj spensar icha d'a smojal, yic vach' ol nachajel yuuj to malaj spensar chi'.
- ⁶ Tato sco checb'at eb' malaj spensar d'a co checab'il, ichato van co xican coc, toñej sco saycot yaelal d'a quib'añ.
- ⁷ A junoc lolonel syac' junoc malaj spensar, lajan icha yoc junoc coxo, malaj yopisio.
- ⁸ Ec'al sjelanil junoc mach spixanoch q'uen q'ueen d'a yol ch'añ mejmeech, d'a yichañ junoc mach tz'ic'an chaañ eb' malaj spensar.
- ⁹ A eb' uc'um añ, vach'chom aylaj jantacoc q'uiix ayb'at d'a yol yoc eb', palta max yab'laj eb'. Icha pax chi' eb' malaj spensar, max nachaj el-laj juntzañ jelan lolonel yuj eb'.
- ¹⁰ A eb' patrón tz'ac'anoch eb' malaj spensar d'a smunlajel, ma eb' scomon b'eyeq'ui, lajan tz'aj eb' icha eb' julvajum toñej scomon julvaj d'a scal anima.
- ¹¹ Icha noc' tz'i' slec'anxiq'ue xej, icha chi' yaj eb' malaj spensar, smeltzajxi eb' d'a smañ pensaril chi'.

- 12 A eb' malaj spensar, tzato yal co c'ayb'an eb' d'a yichañ pax eb' syaloch sb'a jelanil.
- 13 A eb' jaragana syal eb' to a d'a yol b'e ay jun noc' choj lista yajeq'ui yic schi'anb'at anima noc', yujto malaj sgana eb' sb'at munlajel.
- 14 Icha tz'aj sb'eyec' junoc puerta yuj svisagreal, icha chi' eb' jaragana, smeltzajq'ueejmi eb' d'a sat sch'at.
- 15 A eb' jaragana syaq'uem sc'ab' eb' d'a yol yuc'ab', palta te nivan munlajelalxo d'a eb' ayic syic'anq'ueta eb' tas ayem d'a yol uc'ab' chi'.
- 16 A eb' jaragana, sna eb' to te jelan eb' d'a yichañ ucvañoc anima yojtac sya ilan junoc lolonel d'a vach'ilal.
- 17 Tato scalb'at quic d'a scal oval b'aj malaj calan quico', lajan icha co yaman schiquin junoc noc' tz'i' te ov.
- 18 Icha eb' anima scomon julvaj yed' sjul-lab' ayoch sc'ac'al,
- 19 icha chi' yaj eb' syixtej junoc yamigo, axo slajvi chi' syalan eb' to toñej stajni eb'.
- 20 Tato malaj te' c'atzitz, stupel te' c'ac', icha pax chi' tato malaj junoc naumq'ue lolonel, slajviel oval.
- 21 A te' ac'al tz'och tzac'aq'uil, axo te' c'atzitz tz'ac'an ovaj te' c'ac', icha chi' tz'aj sq'ue vaan oval yuj eb' sayum oval tz'eq'ui.
- 22 A tas syal eb' alum pecal, lajan icha juntzañ tas vach' sloji, sc'och val schi'al d'a sc'ol eb' tz'ab'an chi'.

- 23 A juntzañ lolonel man jantacoc svach'il syal eb' anima chuc tas nab'il yuuj, lajan icha junoc lum chen uc'nac d'a q'uen plata.
- 24 A eb' chuc spensar, vach'ñej syutej eb' sloloni, palta axo d'a spensar eb', ata' ayec' schucal pensaril eb' chi',
- 25 vach'chom mañ jantacoc svach'il slolon eb' d'ayex, mañ e cha eyab'i, yujto a eb' chi', añej chucal sna eb' sc'ulej d'ayex.
- 26 Vach'chom max snib'ej eb' sch'oxel schucal, palta yovalil ol checlajelta d'a yichañ anima smasanil.
- 27 A eb' sjoyan junoc olan yic yaal, añeja' eb' ol b'at d'a jun olan chi'. A eb' tz'ecanb'at junoc q'uen q'ueen d'a yib'añ junoc anima, añeja' q'ueen ol cotpax d'a yib'añ eb'.
- 28 A eb' esalvum, schichon sc'ol eb' d'a eb' anima syixtej. A eb' toñej stz'ac yal vach'il, sjuviel eb' schaan yab' d'a eb'.

27

- 1 Mañ eyic'chañ e b'a yuj tas tze c'ulej q'uic'an eyalani, yujto mañ eyojtacoc tas tzuji q'uic'an chi'.
- 2 Ch'ococab' eb' tzex alan vach'il, yujto mañ vach'oc tato a ex tic tzeyaloch e b'a vach'ilal.
- 3 A q'uen yax q'ueen yed' q'uen arena te al q'ueen, pural sq'ue q'uen cuuj, icha pax chi' yaj yoval eb' chuc spensar, yelxo val max techa-jlaj cuuj.
- 4 A c'ac'alc'olal te chuc, nivan tas tz'ixtaxb'at yuuj, palta axo chichonc'olal, malaj mach syal stec'b'an sb'a d'a yichañ.

- 5 A eb' tzoñ xajanani, tzoñ scach eb' d'a juntzañ chucal sco c'ulej.
- 6 A eb' vach' eyac'an yed'oc, say eb' tas vach' tz'och e vach'iloc vach'chom ya tzeyab'i. Axo eb' tz'och lac'naj d'ayex jun, tzeyil e b'a d'a eb', yujto a eb' chi', ajc'ool yajoch eb' d'ayex.
- 7 A eb' b'ud'anxo sc'ool, vach'chom a noc' yal chab' syuc' eb', palta chuclaj yuc'ji noc' syab' eb'. Axo pax eb' ay svejel jun, vach'chom c'a junoc tasi, palta te chi' syab' eb'.
- 8 A eb' syactejan yal yuninal, lajan eb' icha junoc noc' much syactejan so' yed' yune'.
- 9 A yuj perfume yed' tas scaq'uec' d'a co jolom, yuj chi' stzalajb'i co c'ool, icha chi' tz'aj co tzalaj yuj razón syac' eb' camigo d'ayoñ yuj oñ xajanan eb'.
- 10 Malaj b'aq'uiñ tze chaquel eb' eyamigo yed' pax eb' yamigo eb' e mam. Mañ ex b'at eyal e cusc'olal d'a junoc e c'ab' eyoc. Te vach' tato tzeyal e cusc'olal chi' d'a eb' eyamigo cajan d'a e lac'anil, d'a yichañ eb' e c'ab' eyoc cajan d'a najat.
- 11 Ex vuninal, jelan tzeyutej e b'a, yic vach' tzeyac' tzalajb'oc in c'ool, yic vach' ay tas syal in pactzitan d'a eb' tzin paticaneli.
- 12 A eb' ay spensar, syil eb' tastac ay smay, scolan sb'a eb' d'ay, axo pax eb' malaj spensar jun, sb'eyñejb'at eb' masanto sjavi yaelal d'a yib'añ eb'.
- 13 A eb' syac'och sb'a fiadoral d'a eb' anima mañ yojtacoc, yac'ocab'can junoc mojañ spichul eb' yuj q'uen tumin chi'.

- 14 Tato ayic vanto sacb'i, tzoñ avaj d'a eb' camigo yic sco c'anb'an sc'ol eb', a tz'aj yab'an eb', ichato chuc van calan d'a eb'.
- 15 A eb' ix ix ovalñej yaji, lajan eb' ix icha junoc tz'uj sd'ujd'ujan d'a stiempoal ñab'il q'uinal.
- 16 Tato sco nib'ej tz'och vaan eb' ix d'a yoval sc'ool chi', lajan icha to sco nib'ej sco yamoch vaan ic', icha pax to sco nib'ej sco yam aceite d'a yol co c'ab'.
- 17 A q'uen q'ueen, sñicchajq'ue ye q'ueen yed' junocxo yetq'uenal, icha pax chi' eb' anima syic' sjelanil eb' yuj slolon yed' junocxo yetanimail.
- 18 A eb' stañvan te' higo avab'il yuuj, slo sat te' eb', icha pax chi' eb' ayoch spensar d'a spatrón, tz'ic'jichaañ eb' yuj eb' spatrón chi'.
- 19 Icha val scutej quilanem co sat d'a yol a a', icha pax chi' scutej quilani tas yaj co b'eyb'al ayic squilanoch co pensar.
- 20 A chamel yed' b'aj smucchaj eb' chamnac, malaj b'aq'uiñ sb'ud'ji, icha chi' eb' anima, malaj b'aq'uiñ stzactzaj eb' snib'anoch tastac.
- 21 A q'uen oro yed' q'uen plata, tz'ac'chaj proval q'uen d'a scal c'ac', icha pax chi' eb' anima, tz'ac'chaj proval eb' yuj tas b'aj syal vach' lolonel.
- 22 Vach'chom sco ten chojoc eb' malaj spensar d'a yib'añ junoc tenlab', palta max el-laj smañ pensaril eb' chi' d'ay.
- 23 Ayexñejocab' och ijan eyilan noc' e calnel, scham val eyilanpax tas tzeyutej e tañvan noc',

- 24 yujto a e b'eyumal yed' eyopisio mañ masaniloc tiempo ayec' eyed'oc.
- 25 Ayic sjochchaj q'ue vaan añ añic'ultac yed' añ ac d'a jolomtac vitz, smolchaj q'ue vaan añ, svolanxi añ junelxo.
- 26 A xil noc' e calnel tz'och e pichuloc, ay pax e tumin yuj noc' e chiva yic syal e manan e luum,
- 27 a pax noc' e chiva chi', mañ jantacoc lech syac' noc' yic tzeyuq'uej yed' eb' ix eyetb'eyum, eb' eyuninal yed' pax eb' smunlaj d'ayex.

28

- 1 A eb' sc'ulan chucal, sb'at eb' elelal, vach'chom malaj mach spechan eb', palta a eb' vach' spensar jun, tec'tec' syutej sb'a eb' icha junoc noc' choj.
- 2 Tato pit syutej sb'a junoc choñab', toxoñej b'eleli yec' eb' tz'ac'an yajalil d'ay, palta tato aj pensar jun yajal junoc choñab', syal yic'an b'ey d'a vach'il.
- 3 A eb' meb'a' tz'och yajalil, tato syixtej eb' yet-meb'ail eb', lajan eb' icha junoc oval yax ñab' tz'ixtaxb'at avb'en yuuj.
- 4 A eb' syic'canel sb'a d'a ley, ste tzalaj eb' yed' eb' sc'ulan chucal. Axo pax eb' sc'anab'ajan ley jun, tz'och eb' ajc'olal d'a eb'.
- 5 A eb' chuc spensar, max nachajel-laj tojolal yuj eb'. Axo pax eb' syal sb'a d'a Jehová jun, snachajel yuj eb'.
- 6 Vach'chom meb'a' oñ, palta tato vach' co pensar, yelxo val vach' d'a yichañ pax to b'eyum oñ, tato añej chucal sco na'a.

- 7 A eb' uninab'il ay spensar, sc'anab'ajej masanil sley Dios eb'. Axo pax eb' junñej tz'ec' yed' eb' te pec' q'uiñ jun, a sq'uixvelal smam eb' syac'a'.
- 8 A b'eyumal syic' junoc anima yuj sc'anan yune' stumin syac' majanil, a d'a yol sc'ab' junoc mach tz'oc' sc'ol d'a eb' meb'a' tz'ac'jican sb'eyumal chi' yuj Dios.
- 9 A eb' max c'anab'ajan sc'ayb'ub'al Dios, max chajipaxlaj slesal eb' yuj Dios chi'.
- 10 A eb' tz'ac'an musansatil eb' vach' sb'eyb'al, yic stelvi eb' d'a chucal, scan eb' d'a yol syaalil syaq'uem chi'. A eb' anima vach' sb'eyb'al, a vach'ilal scha eb'.
- 11 A eb' b'eyum, te jelan spensar eb' snaani. Axo pax eb' meb'a' aj pensar, syiloch spensar eb' b'eyum chi' eb'.
- 12 Ayic tz'och eb' vach' sb'eyb'al d'a yopisio, ichato scha sq'uinal eb' anima, palta tato a eb' chuc spensar tz'och d'a yopisio chi', sc'ub'ejel sb'a eb' anima d'a eb'.
- 13 A eb' sc'ub'ejel smul, mañ vach'oc tz'elc'och eb'. Axo eb' syalq'ueta smul jun, syactanpaxcan eb', tz'ac'ji nivanc'olal eb'.
- 14 Te tzalajc'olal yic eb' anima ayñej yelc'och Dios d'a sat, palta a eb' pit syutej spensar, scotcan yaelal d'a yib'añ eb'.
- 15 A eb' chuc spensar ayoch yajalil d'a junoc choñab' meb'a', lajan eb' icha junoc noc' choj tz'el yav, ma icha junoc noc' oso ay svejel.

- 16 A eb' yajal malaj spensar, syixtej eb' yetanimail eb', palta a eb' yajal max yil sc'ool d'a tas ay d'a eb' yetanimail jun, snajatb'i sq'uinal eb'.
- 17 A eb' milumcham anima, yovalil schampax eb', mañ smojoc to ay mach scolan eb'.
- 18 A eb' vach' spensar scolchajel eb', palta a eb' chuc spensar jun, elañchamel sjavi yaelal d'a yib'añ eb'.
- 19 A eb' smunlaj d'a sat sluum, syac' sobre tas sva eb', palta a eb' sb'at tzac'an sc'ulan junoc tas malaj yelc'ochi, añej meb'ail tz'ilchaj yuj eb'.
- 20 A eb' anima max ac'an musansatil eb' yetanimail, tz'ic'jichaañ eb', palta a eb' snib'ejoch sb'a b'eyumal yuj yac'an musansatil eb' yetanimail jun, yovalil syab' syail eb'.
- 21 Mañ vach'oc tato ch'occh'oc syutej eb' juez sb'oan yaj eb' anima, palta ay b'aj smontaj eb' juez chi' yuj jab'oc tas tz'ac'ji d'ay.
- 22 A eb' mañ elb'enoc tas yuuj, syac' yip eb' yoch b'eyumal d'a elañchamel, palta mañ yojtaccoc eb' tato sja meb'ail d'a yib'añ eb' yuuj.
- 23 A eb' tzoñ cachanoch vaan, a d'a slajvub'al yelxo val sco xajanej eb' d'a yichañ eb' tz'alan vach' lolonel d'ayoñ d'a chab'satil.
- 24 A eb' tz'elc'an tastac d'a smam snun, syalan eb' to malaj smul eb' tz'ochi, yamigo sb'a eb' yed' eb' axoñej ixtoj anima sc'ulej.
- 25 A eb' mañxo jantacoc tas snib'ej, syic'chaañ oval eb', palta axo eb' tz'ac'anoch Jehová yipoc sc'ool jun, vach'ñej tz'elc'och eb'.

- 26 A eb' malaj spensar syal eb' to masanil syal yuj eb', palta a eb' sc'anb'an junoc razón d'a eb' jalan, te vach' tz'elc'och eb'.
- 27 A eb' scolvaj d'a eb' meb'a', malaj tas syac' palta d'a eb', palta a eb' max colvajlaj d'a eb' meb'a' chi' jun, tzijtum mach tz'alan chuc d'a spatic eb'.
- 28 Ayic tz'och eb' chuc d'a yajalil, d'a scal xivelal sb'eyec' eb' anima. Ayic satel eb' chuc chi', tz'ic'jichaañ eb' vach' sb'eyb'al.

29

- 1 A eb' pit syutej sb'a ayic tz'ac'ji scachnab'il eb', elañchamel satel eb', maxtzacxo yal-laj scolan sb'a eb'.
- 2 Ayic tz'och eb' vach' spensar d'a yopisio, ste tzalaj eb' anima. Axo tato a eb' chuc tz'och yajalil jun, ste cus chaañ eb' anima yuj eb'.
- 3 A eb' uninab'il aj pensar, syac' tzalajb'oc sc'ool smam snun eb'. Axo pax eb' tz'ec' d'a spatic eb' ix ajmul ix jun, slajviel sb'eyumal eb' smasanil.
- 4 A eb' rey sch'olb'itan junoc tas d'a stojolal, te vach' yaj schoñab' eb'. Axo pax eb' rey ařej tumin sc'anel jun, satel schoñab' eb' chi' yuuj.
- 5 A eb' stz'ac yal vach' lolonel d'a eb' yamigo, van yac'anem syaalil eb' yamigo eb' chi'.
- 6 A eb' chuc sc'ulej, icha yaj ch'añ yaal yajoch schucal eb' chi' d'ay, palta a eb' vach' spensar, ay tzalajc'olal yed' junc'olal d'a eb'.
- 7 A eb' tojol spensar, a tas snib'ej eb' to vach' tz'aj sb'o yaj yoval eb' meb'a', palta a eb' chuc

- jun, b'alaj malaj yelc'och eb' meb'a' chi' d'a eb'.
- 8 A eb' b'uchumtac, toñej sq'ue somnaj eb' anima yuj eb'. Axo pax eb' ay spensar jun, yojtac eb' syac' lajvoc oval.
- 9 Tato a eb' ay spensar stelaj sb'a yed' junoc malaj spensar d'a yichañ eb' yajal, a eb' malaj spensar chi', scot yoval eb', mato toñej sb'uchvaj eb', malaj jab'oc tas sb'o yuj eb'.
- 10 A eb' milumcham anima, chuc yilan eb' vach' sb'eyb'al eb'. Snib'ej eb' smilcham eb' anima vach' spensar munil ayeq'ui.
- 11 A eb' malaj spensar, max sc'ub'ejel-laj yoval eb', palta a eb' ay spensar, syamoch vaan yoval eb'.
- 12 A eb' yajal schaan yab' es, masanil eb' ayoch yed' eb' d'a yopisio, tz'och eb' esalvumal.
- 13 A eb' meb'a' yed' eb' ixtum anima, lajanñej eb'. A Jehová ix ac'an yol sat eb'.
- 14 A eb' rey vach' syutej sb'oan yaj d'a yib'añ eb' meb'a', te vach'ñej tz'ajoch eb' d'a yopisio chi' d'a masanil tiempo.
- 15 A eb' tz'ab'an syail yuj scachji, sc'ayb'aj eb' yuuj, palta a eb' uninab'il max cachchaj jun, syac' q'uixvelal smam snun eb'.
- 16 Ayic stzijtumax eb' chuc, ste q'ue vaan chucal, palta a eb' vach' spensar, ol yil eb' scot yaelal d'a yib'añ eb' chuc chi'.
- 17 Co cachec eb' cuninal yic junc'olal ol oñ ec'oc, yic tzalajc'olal pax ol oñ ajoc.
- 18 A b'ajtil max ab'chaj slolon eb' schecab' Dios, sc'ulajñej masanil chucal, palta te vach' yic eb' sc'anab'ajan sley Dios.

- 19 Tato toñej sco cach eb' co checab' yed' co ti', max sq'uexlaj smodo eb', vach'chom snachajel yuj eb', palta max sc'anab'ajejlaj eb'.
- 20 A eb' malaj spensar, vach' tz'elc'och eb' d'a yichañ eb' comonñej sloloni.
- 21 A eb' max cachan eb' schecab' yunetacto, a d'a slajvub'al syab' val syail eb' yuj eb'.
- 22 A eb' ov, syic'ñejchaañ oval eb'. A eb' c'un scot yoval, ay juntzañ tastac mañ vach'oc sc'ulej eb' yuj yoval chi'.
- 23 A eb' syic'chaañ sb'a, tz'ic'jiemta eb', palta a eb' emnaquil jun, tz'ic'jichaañ eb'.
- 24 A eb' syac'och sb'a yed' eb' elc'um, munil syic'cot eb' d'a yib'añ. Syac' sti' eb' yalan tas yojtac d'a stojolal, palta max yal-laj eb' icha syutej yac'an sti' chi'.
- 25 A xivc'olal d'a eb' quetanimail, lajan icha junoc yaal, palta tañvab'il oñ yuj Jehová tato scac'och co pensar d'ay.
- 26 Mañ jantacoc mach sayanec' tas tz'aj smontaj eb' yajal, palta añej Jehová sb'oan yaj tastac d'a stojolal.
- 27 A eb' vach' spensar, malaj sgana eb' syil eb' chuc, icha pax chi' eb' chuc chi', malaj sgana eb' syil eb' vach' spensar chi'.

30

A slolonel viñaj Agur

- 1 A slolonel viñaj Agur, yuninal viñaj Jaqué, nivan yelc'och tas syala'. A viñaj Agur chi', ix lolon viñ d'a viñaj Ítiel yed' d'a viñaj Ucal, ix yalan viñ icha tic:

- 2 A in tic, yelxo malaj in pensar d'a yichañ masanil eb' vetanimail, mañ lajanoc in pensar icha spensar eb'.
- 3 Malaj jab'oc in jelanil, mañ vojtaocclaj jab'oc tas yaj Dios Axoñejochi.
- 4 ¿Mach val junoc ix xid'q'ue d'a satchaañ ix emixta? ¿Mach junoc syal syamanoch vaan ic' d'a yol sc'ab'? ¿Mach junoc syal spichanoch a' mar d'a yol xotil? ¿Mach ix ac'anem stz'acañil lum luum? Alec sb'i d'ayin, tato eyojtac yed' tas sb'i yuninal.
- 5 A Dios stañvan eb' syac'och sc'ool d'ay, masanil sti' yac'naccani, smojton cac'anoch yipoc co c'ool.
- 6 Mañ eyac'och xicul tastac yalnaccani, ta maay, ol ex tumaj yuuj, axo scheclaji to tzeyesej.
- 7 Chab'ñej tas tzin c'an d'ayach Mamin Jehová: A tas tzin c'an tic, ac' d'ayin yacb'an mantzac in chami.
- 8 Mañ a cha vesej, mañ a cha vac' chucal d'a anima. Mañ in ac'och d'a b'eyumal, maval d'a meb'ail. Añej tastac yovalil tz'och vuuj d'a junjun c'u, a' tzac' d'ayin.
- 9 Tato mañxo jantacoc tas tz'aj d'ayin, ach b'at talaj satc'olal vuuj, axo ol valanq'uei to mañ ach vojtaoc. Tato malaj pax tas tz'aj d'ayin, in b'at talaj elc'al. Vuuj talaj tz'alchaj chucal d'ayach.
- 10 Mañ eyal chucal lolonel d'a junoc checab' d'a yichañ spatrón, ta maay, ex scatab'ej talaj jun checab' chi', axo ol ajoc, ol eyab' syail yuuj.

- 11 Ay mach syal chucal lolonel d'a smam, ańejtona' max yalpax jab'oc vach' lolonel d'a snun.
- 12 Ay mach snaani to malaj jab'oc smul, vach'chom manto sb'oxilaj sb'a d'a yichań Dios yuj schucal.
- 13 Ay eb' te nivan yelc'och snaani, syic'ancharń sb'a eb' d'a yichań juntzańxo.
- 14 Ay eb' malaj jab'oc yoq'uelc'olal d'a eb' meb'a', syixtej val eb' meb'a' chi' eb', syic'anpaxec' eb' tastac ay d'a eb'.
- 15 Ay chavań yune' noc' uc'umel chic', ańej uc'oj chic' syac' noc'. A noc' chi' lajan noc' yed' charńe' tastac max och vaan snib'ani:
- 16 Aton chamel, ix ix max unevilaj, lum luum malaj yal sat yed' pax te' c'ac' max och vaan sńusantz'a te' c'atzitz.
- 17 A eb' spatiquejcanel smam yed' eb' max c'anab'ajan snun, smojton val yic'chajq'ueta yol sat eb' yuj noc' joj, axo noc' ostoc schianb'at eb'.
- 18 Ay charńe' tastac sat in c'ool vilani, max nachajpaxel-laj vuuj:
- 19 A tas tz'aj yec' jeńeńoc noc' ch'acb'a d'a satchań, a tas tz'aj yec' b'ac'ac'oc noc' chan d'a sat q'uen tenam, a tas tz'aj sb'ey te' barco d'a yib'ań a' mar yed' pax tas tz'aj smontan sb'a viń vinac yed' ix ix.
- 20 Ste satb'atpax in c'ool vilan tas syutej sb'a jun ix ix ayxo yetb'eyum, ayic tz'och ix d'a ajmulal. Smulan ix, slajvi chi' sb'icanel sb'a ix, syalan ix: Tocval ay chucal tzin c'ulej, xchi ix.

- 21 Ay chañ macañ eb' anima max techajlaj sb'eyb'al cuuj, axoñej eb' tz'alchaj d'a yol schoñab' b'aj cajan:
- 22 Junoc checab' tz'och reyal, junoc malaj spensar to mañ jantacoc tas sva'a,
- 23 junoc ix ix chacb'ilel tz'och yetb'eyum yed' pax junoc ix criada tz'ochcan sq'uexuloc ix spa-trona.
- 24 Ay chañ macañ noc' cotac noc' d'a sat lum tic, ec'alto spensar noc' d'a yichañ eb' jelan:
- 25 Aton noc' sanich, malaj yip noc', palta smolb'ejcan svael noc' d'a stiempoal varesma.
- 26 Noc' chich, malaj yip noc', palta cajan noc' b'aj ay yolani tac q'uen q'ueen.
- 27 Noc' c'ulub', malaj yajalil noc' tz'ilani, palta d'a stzolal tz'aj sb'ey noc',
- 28 yed' pax noc' patix, syal co yaman noc', palta tz'ochc'och noc' b'aj ay eb' rey.
- 29 Ay ox macañ noc' noc' te ac'umtac syutej sb'eyi yed' pax junxo noc' syic' val chaañ sb'a:
- 30 Aton noc' choj, yelxo ay smay noc', malaj b'aj tz'el lemnaj noc' d'a anima yed' d'a junocxo tasi.
- 31 Noc' ajtzo' caxlañ, ac'umtac sb'ey noc', noc' mam chiva, te ac'umtac pax syutej sb'a noc'. Añeja' pax junoc rey syic'chaañ sb'a, ayic tz'ec' d'a yichañ eb' soldado.
- 32 Tato yuj mañ pensaril tzeyic'chaañ e b'a, tze naan e c'ulej tastac mañ vach'oc, aq'uecoch e c'ab' d'a yalañ e ti' tze naanel juntzañ ol val tic:

33 Tato sic'lab'il sjuytaj noc' lech, tz'elta mantequilla, tato tze b'an e ñi', scot schiq'uil, tato tze tzuntzejcot yoval junoc eyetanimail, ovalxo tz'aj slajvi, xchi viñaj Agur.

31

A slolonel viñaj rey Lemuel

- 1 A slolonel viñaj rey Lemuel, aton b'aj ix c'ayb'aj viñ yuj ix snun. Ix yalan viñ icha tic: A ix in nun alannac d'ayin icha tic:
- 2 Ach vune', a Dios ix ach ac'an d'ayin yuj spacoc tas ix in c'an d'ay, ¿tas val junocxo vach' ol val d'ayach?
- 3 Mañ a juel a b'a yuj eb' ix ix, yujto yuj eb' ix ix chi', mañ jantacoc eb' rey sjuveli.
- 4 Ach Lemuel, mañ vach'oc tato syuc' añ añ eb' yajal,
- 5 yujto yuj añ añ chi' sb'at satc'olal ley yuj eb', axo yixtan eb' anima emnaquil eb'.
- 6 Yuc'ocab' añ eb' ayoch d'a syaelal. Yuc'ocab' añ añ te ov, eb' te ayoch d'a ilc'olal.
- 7 Yuc'ocab' añ eb' yic vach' maxtzac snacot smeb'ail eb' yed' syaelal chi'.
- 8 Al yuj eb' max ujilaj yalan sb'a d'a eb' yajal. Col eb' malaj junoc mach scolani.
- 9 Ac' ip a b'oan yaj eb' d'a stojolal, col eb' te ilb'ajc'ool yed' eb' emnaquil, xchi ix in nun chi' d'ayin, xchi viñaj Lemuel chi'.

A ix ix te ay spensar

- 10 A junoc ix ix te ay spensar, mañ comonoc tz'ilchaj ix, yujto ec'to yelc'och ix d'a yichañ q'uen q'ueen caro stojol.

- 11 A ix ayoch yipoc sc'ool viñ yetb'eyum, malaj junoc tas syac' palta d'a viñ.
- 12 Tzalajc'olal yaj viñ yetb'eyum ix chi' yuuj d'a masanil tiempo.
- 13 Sb'at ix manoj lana yed' lino, yed' smasanil sc'ool ix smunlaj yed' juntzañ chi'.
- 14 Icha junoc te' barco sb'at d'a najat yic'cot tastac, icha chi' yaj ix, sb'at ix yic'cot tastac tz'och yuuj.
- 15 Ayto sc'ana' sq'ue vaan ix, tz'och ijan ix yac'an va viñ yetb'eyum yed' eb' yune' yed' pax eb' ix smajan.
- 16 Sb'at ix yil junoc luum yic smanan ix, axo q'uen tumin syac' ganar ix, a q'uen syac'lab'ej ix yavan te' uva d'a sat jun luum chi'.
- 17 Smunlaj val ix d'a smasanil sc'ool.
- 18 Scham val yilan ix tas tz'aj sb'ey schoñ. C'ual d'ac'val smunlaj ix.
- 19 Yed' sc'ab' ix sb'o sch'al yic sch'alvi.
- 20 Naanñej eb' meb'a' yed' eb' ayoch d'a ilc'olal yuj ix.
- 21 Max yac'laj pensar ix yuj masanil eb' ay d'a yol spat ayic te ay siic, yujto masanil eb', te vach' spichul eb' ayochi.
- 22 A ix sb'oan sc'u' vach'. A c'apac c'apac vach' syac'och ix spichuloc.
- 23 A viñ yetb'eyum ix chi', ojtacab'il viñ d'a scal eb' viñ nivac vinac d'a yol schoñab', ayoch viñ stz'acub'oc eb' nivac vinac yaj d'a yol schoñab' chi'.
- 24 Sb'o pichul ix, sb'o pax tzec'ul ix, schoñan ix d'a eb' choñum c'apac.

- 25 Te tec'an spensar ix, te ay yelc'och ix d'a yol sat eb' yetanimail. Max yac'laj pensar ix yuj tas tz'och yuj q'uic'an.
- 26 D'a val jelanil slolon ix, yed' smasanil sc'ol ix syac' c'ayb'ub'al.
- 27 Ayñejoch ix yilani tas tz'aj sb'ey masanil tastac ay d'a spat, mañ toñejoc sb'alec' tiempo ix.
- 28 A eb' yune' ix yed' viñ yetb'eyum, syal vach' lolonel eb' d'a ix, syalan eb' icha tic:
- 29 Mañ jantacoc eb' ix ix vach' sb'eyb'al, palta a achñej te vach' a b'eyb'al d'a yichañ eb' ix smasanil, xchi eb' d'a ix.
- 30 A svach'il yilji snivanil junoc ix ix, ay b'aj toñej tzoñ smontej. Mañ jantacoc svach'il yilji sat ix, palta junñej rato sq'uexmaj yilji, axo ix ix ay yelc'och Jehová d'a yol sat, smojton val nivan yelc'och ix.
- 31 Alec vach' lolonel yuj ix d'a yichañ masanil choñab'. Aljocab' ix vach'il yuj masanil tastac sc'ulej.

A Ch'an Biblia D'a Chuj San Mateo
The Holy Bible in the Chuj San Mateo language of
Guatemala

La Santa Biblia en Chuj de San Mateo Ixtatán

copyright © 2007 Sociedad Bíblica de Guatemala

Language: Chuj de San Mateo Ixtatán (Chuj)

Dialect: Ixtatán

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

43e98fca-30dd-583b-b172-dc26d705ee90